

זיכרונות וסיפורים
מהמשפיע הנודע
ר' מענדל פוטרפאס

זכרונות מר' מענדל

תשורה משמחת הנישואין של
הת' צבי אלימלך עב"ג מרים גאולה
שי' אשכנזי

פתח דבר

מודים לה' על כל הטוב אשר גמלנו ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו, החתן התמים **צבי אלימלך** והכלה מרת **מרים גאולה** שיחיו. התודה והברכה לכל קרובי המשפחה, ידידים ומכירים, שהואילו לבוא לשמוח עמנו ביום שמחת לבבנו, ולברך את החתן והכלה שיחיו, ואותנו כולנו, בברכת מזל טוב וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות. בשמחה ובטוב לבב הננו בזה לכבד את המשתתפים בשמחתנו, על יסוד הנהגת כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע בחתונת כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא זי"ע, תשורה משמחת הנישואין.

התשורה כוללת:

- (א) **חלק ראשון:** אגרות ומענות קודש שנתקבלו מכ"ק אדמו"ר למשפחות החתן והכלה, חלקם בפרסום ראשון.
- (ב) **חלק שני:** ליקוט סיפורים וזכרונות נבחרים מהמשפיע הרה"ח הר' מענדל פוטרפאס, שנכתבו ע"י אב הכלה, הרב שמעון אייזנבך ופורסמו במהלך השנים באתר חב"ד און ליין. הסיפורים מופיעים ללא סדר ומיון מסוים, ועוד חזון למועד.
- (ג) **הוספה:** בתור הוספה מובאת רשימה מהתוועדות של ר' מענדל שערך ביו"ד שבט ה'תש"מ. הרשימה על אחריות הכותבים בלבד, ושגיאות מי יבין.

ויהי רצון, שתיכף ומיד "ישמע . . קול ששון וקול שמחה" האמתי, כאשר "נזכה זעהן זיך מיטן רבי'ן", בהתגלות כ"ק אדמו"ר, תיכף ומיד ממש.

משפחת אייזנבך

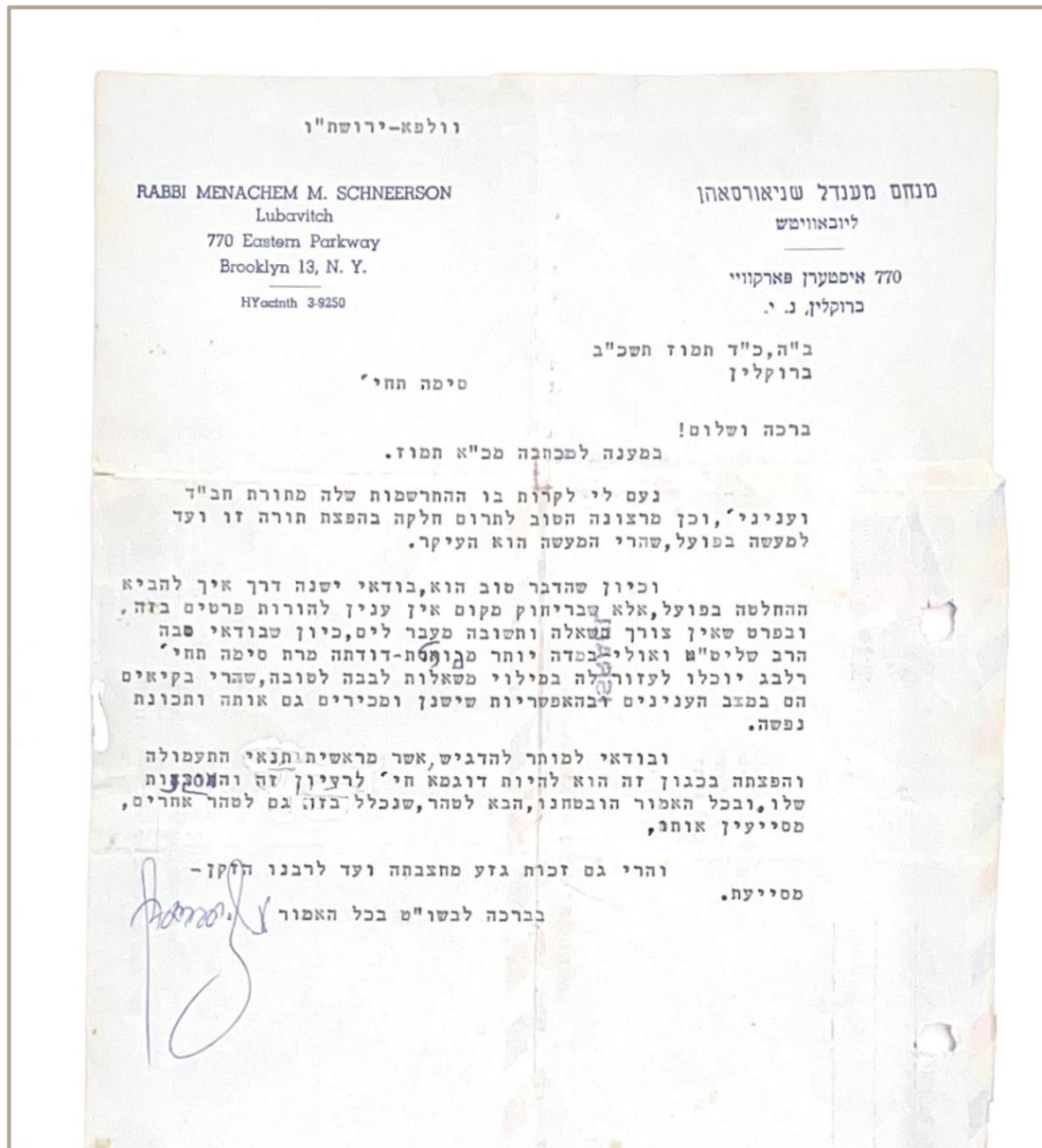
משפחת אשכנזי

שער ראשון

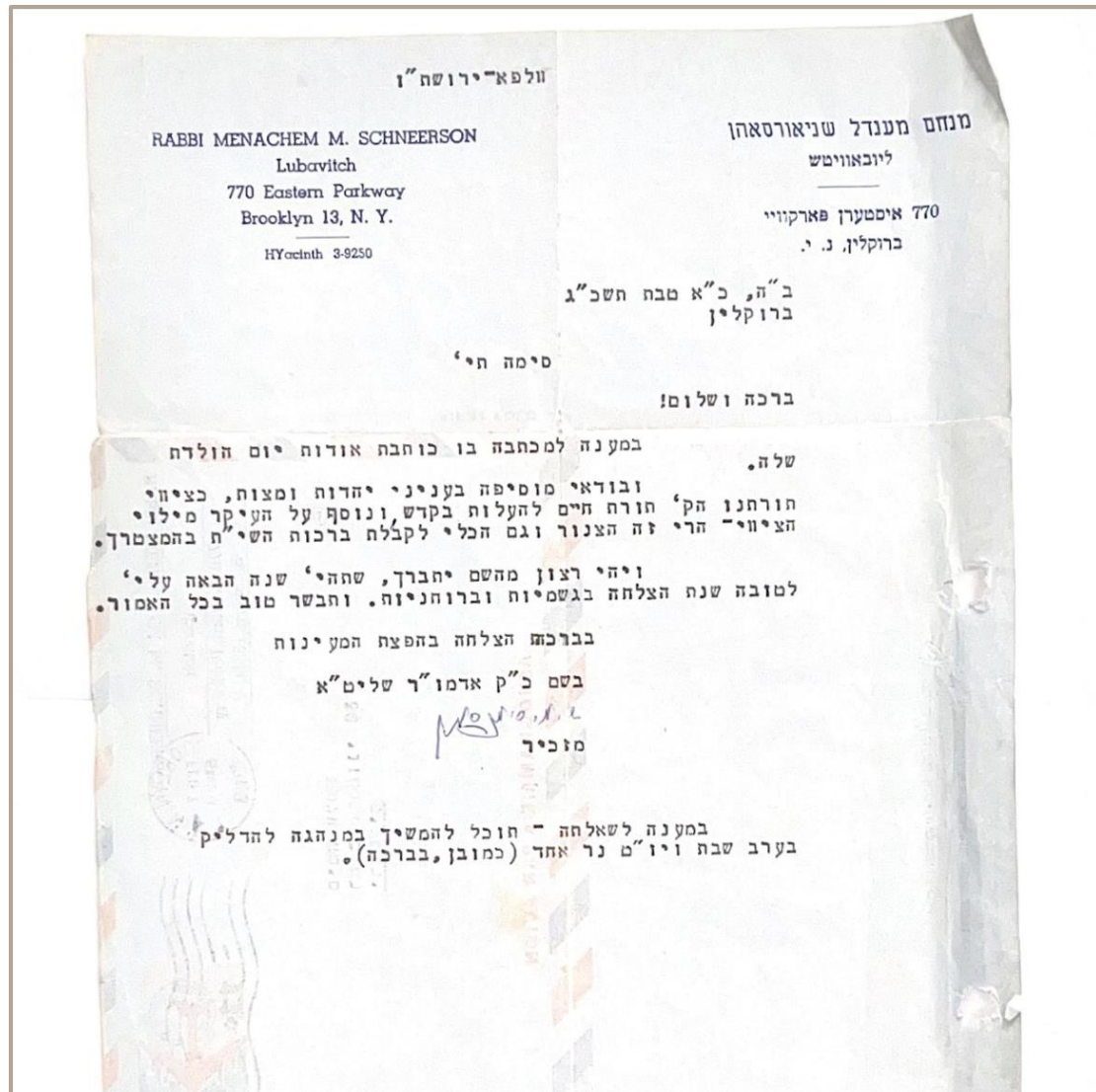
מכתבים

אגרות ומענות קודש
שנתקבלו מכ"ק אדמו"ר
למשפחות החתן והכלה

מכתבים שנתקבלו מכ"ק אדמו"ר להרבנית
סימה שתחי' אשכנזי, אם אבי החתן, המתפרסמים כאן לראשונה

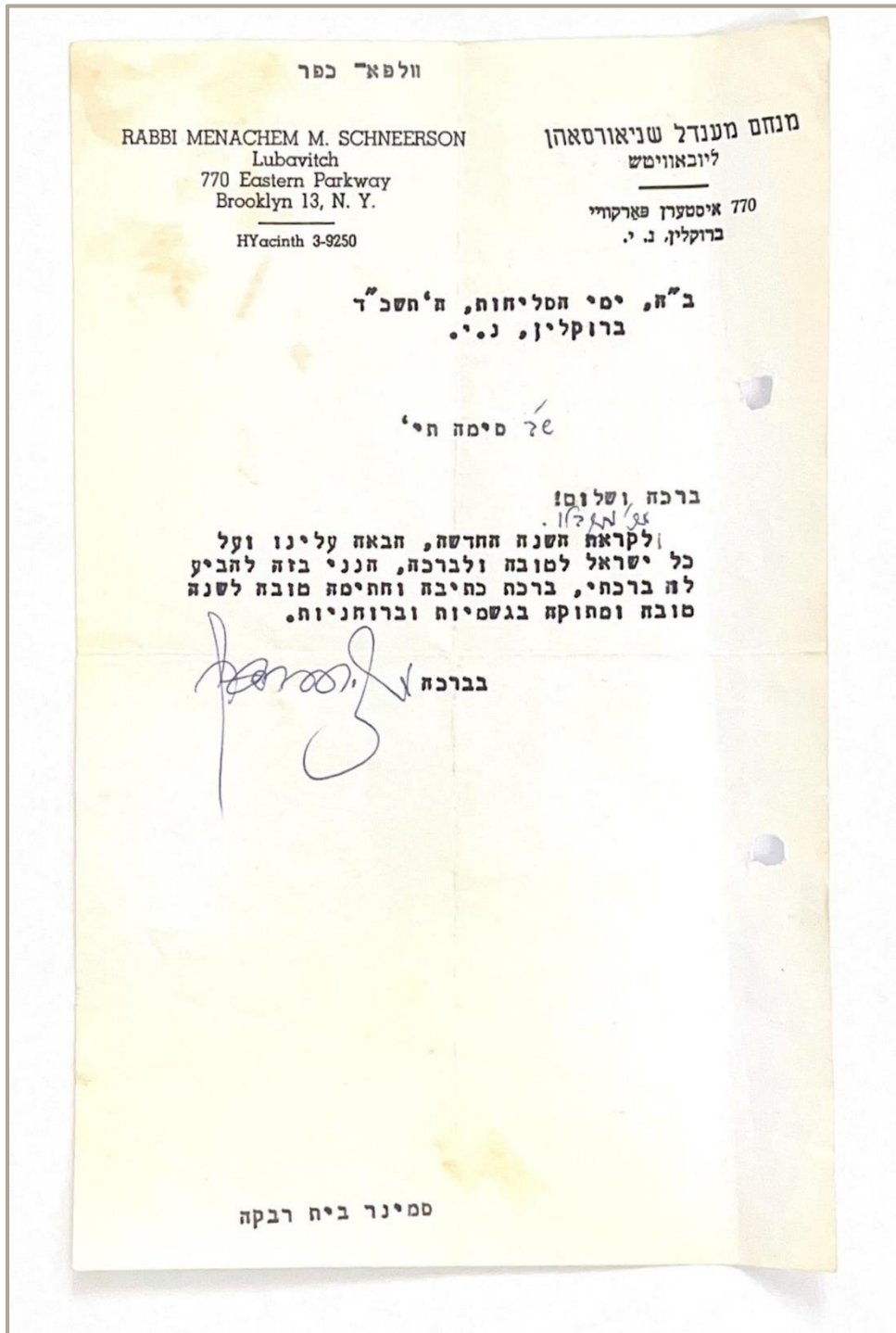


והרי גם זכות גזע מחצבתה ועד לרבנו הזקן
להעיר, שהן משפחת החתן והן משפחת הכלה זכו להימנות על
צאצאי כ"ק אדמוה"ז וכ"ק אדמו"ר האמצעי, משושלת משפחת
סלונים.



כמובן, בברכה

הרבנית אשכנזי תחי' החלה מגיל צעיר להדליק נר בערש"ק ויו"ט, ובהיותה בגיל 14, נתעורר אצלה ספק האם צריכה לברך על הדלקת הנרות, ושאלה את כ"ק אדמו"ר2. ע"כ השיב הרבי, "תוכל להמשיך במנהגה להדליק בערב שבת ויו"ט נר אחד (כמובן, בברכה)". יש לציין שמכתב זה נשלח כ-11 שנים קודם יצא הרבי במבצע נש"ק הידוע.



ש'ב [שאר בשרי]...מכ' נתקבלו

מכתבים שנתקבלו מכ"ק אדמו"ר להרב עזריאל זליג שי
אשכנזי, אבי החתן, המתפרסמים כאן לראשונה

אשכנזי - כפר

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON

Lubavitch

770 Eastern Parkway

Brooklyn, N. Y. 11213

493-9250

מנהל מענדל שניאורסאהן

ליוכאוויטש

770 איסטערן פארקוויי

ברוקלין, נ. י.

בי"ה, כי תמוז תשמ"ו

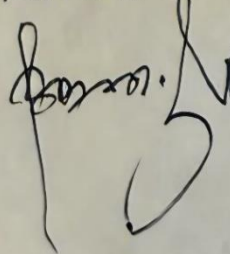
ברוקלין, נ. י.

האברך עזריאל זליג שי

שלום וברכה

במענה על ההודעה ע"ד הכנסו לגיל מצות,

הנה יה"ר מהשי"ת אשר מבן שלש עשרה למצות
יגדל לבן חמש עשרה וכו' כפסק המשנה (אבות פרק
ה'), ויוסיף התמדה ושקידה בלימודו בתורה, בתורת
הנגלה וכן בתורת החסידות ויהדר בקיום המצות.
והשי"ת יצליחו להיות חסיד ירא שמים ולמדן.

בברכה


אשכנזי - כפ"ח

Tel. (718) 493-9250

Cables: LUBAVITCH NEWYORK

מזכירות
כ"ק אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א שניאורסאהן
ליובאוויטש

SECRETARIAT of RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
the Lubavitcher Rabbi

770 EASTERN PARKWAY, BROOKLYN, N. Y. 11213

בי"ה, חי' כסלו תש"א
ברוקלין, נ.י.

האברך עזריאל זליג שי'

שלום וברכה!

הפ"ב שלו

נתקבל,

ויקרא בעת רצון על ציון כ"ק מו"ח

אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

מזכ"ר
ש.ו.ס.

מכתבים שנתקבלו מכ"ק אדמו"ר להורי הכלה

אייזענבאך - ירות"ו

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
Hyacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, יג' אלול תשל"ו
ברוקלין, נ.י.

האברך שמעון בן ציון שי'

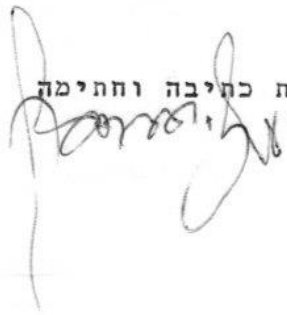
שלום וברכה!

במענה על הודעתו ע"ד הכנסו לגיל

מצות,

הנה יה"ר מהשי"ת אשר מבין שלש עשרה
למצות יגדל לבן חמש עשרה וכו' כפסק המשנה
(אבות פה"ה) ויוסיף התמדה ושקידה בלימודו
בתורה, בתורת הנגלה וכן בתורת החסידות ויהדר
בקיום המצות, והשי"ת יצליחו להיות חסיד ירא
שמים ולמדן.

בברכת כתיבה וחתימה
טובה



RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה, ה' אלול תשמ"ב
ברוקלין

האברך שמעון בן ציון שי

שלום וברכה!

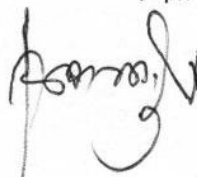
מאשר הנני קבלת מכי-דו"ח, ותי"ח.

ודבר בעתו -

בימים שהמלך בשדה ומקבל את כולם בסבר פנים

יפות ומראה פנים שוחקות לכולם כו'.

הפ"נ שבמכ' יקראו בעת רצון על הציון הק'.



בברכת כתיבה וחתימה טובה

נ.ב.

מצו"ב העתק מכתבי לחוננים דגן ישראל, ובטח ינצלו

באופן הכי מתאים.

אייזנברך - וינפלד -

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליוכאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

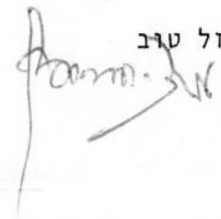
בייה, י"א סיון תשמ"ה
ברוקלין, נ. י.

האברך הווי"ח אי"א נוי"נ וכו'
מוה' שמעון בן ציון שי'
וב"ג תי'

שלום וברכה!

במענה על ההודעה מקביעות זמן חתונתם
ליום ח' תמוז הבע"ל,

הנני בזה להביע ברכתי ברכת מזל טוב מזל
טוב ושתהי' בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית
בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה
כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת
החסידות.

בברכת מזל טוב
מזל טוב


RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
Hyacinth 3-9250

מוחם חטורל שניאורסאהן
ליובאוויטש

סדר איספעקט פארקויי
ברוקלין, נ.י.

ביה, יום שלישי מי אלה סקודי,
אדו"ת אדר שני, ה'תשנ"ו.
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נ"ג עוסק בצ"צ וכו'
מה"שטעקן בן ציון סי'
וזוג' הי'

שלום וברכה!

מכ' נתקבלל

ותזמן גרמא לאישור ותייח

יום זכאי בכמה ענינים, ומהם -

יום שלישי שהוכחל בו כי טוב, טוב לשמים וטוב לבריות

אלה פקודי - המרמז שרק עניני משכן (-ע"ש ושכנתי, אלקות, תומ"צ) שגם מדובר -
מניין האדם עומד ומראים עליו חמיד, כי הם קיימים לעולם,

אדו"ת אדר שני - המדגיש התאחדות אדר ראשון ושני, אשר חודש אחד הם

חודש אדר - שכל החודש נהפך לשמחה וליציט

וליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר.

ועיי אשר הימים האלה נזכרים (בזכרון המביא לידי מעשה -) ונעשים, מעשים בחיזוק
והפצת אורה זו חורה ויקר אלה (העלין - המרמזים, והוקשו להם כל) המצות -

ובאופן דמוסיף והולך ואור ומחוך שמחה -

מקדימים - בלי חז"ל - "מסמך גאולה לגאולה", מאגולת פורים שגם לאחרי היו עדיין
בגלות להגאולה האמיתית והטלימה עיי משיח צדקנו -

שיבנה ביהמ"ק במקומו, הוא בהמשך למקדש המדבר, משכן העדות אשר פוקד ע"פ משה,

ויקבץ נדחי ישראל וכל יושבי עלי ונקיים אז כל המצוות, כל מצוה ומצוה וכל
הדינים הנכללים, כמצוה רצונך.

בברכה שהסג"ת יסלא ימי הריונה כשורה ובנקל

ותלך זחור"ק בעתה ובדמנה כשורה

ובקל



שער שני

זכרונות מר' מענדל

לקט סיפורים וזכרונות
מהמשפיע ר' מענדל פוטרפאס
שנכתבו ע"י אב הכלה,
הרב שמעון אייזנבך

“ער איז קייל מאל נישט גיטשעפעט גיווארן”

אחד המשפיעים שישבתי רבות בהתוועדויותי בצעירותי, היה הרב בערל שור ע"ה, שהיה משלוחי הרבי לירושלים ושימש כמשפיע לאנ"ש בשיכון חב"ד בירושלים.

הרב שור היה מתוועד גם בהתוועדויות הרשמיות וגם היה יכול להתוועד באמצע היום ובאמצע הרחוב. אירע פעם שפגשתי באמצע רחובה של עיר וללא הכנה מוקדמת החל להתוועד. בין יתר הדברים ששמעתי ממנו אז, הרחיב על אישיותו הנדירה של ר' מענדל ואמר שר' מענדל מעולם לא 'נפגע' - "ער איז קייל מאל נישט גיטשעפעט גיווארן".

בסמיכות לדברי המשפיע ר' בערל שור ע"ה, נוכחתי בזאת מקרוב:

אחד מתלמידי התמימים שלמד בכיתתנו בישיבת כפר חב"ד ביקש מר' מענדל - בשליחות אדם נכבד - להעלות זכרונות מסויימים מחייו לצורך עריכת ספרו. ר' מענדל סירב ושלח אותו לר' לייזר ננס. "זכרונות זה הוא. אני אינני מספר זכרונות". לאחר בקשותיו החוזרות והנשנות של התמים והתחמקויותיו של ר' מענדל, אמר לו אותו בחור משפט חצוף על מנת לזעזע את ר' מענדל, כדי שיאות לבקשתו. כל אדם אחר היה נפגע עד עמקי נשמתו אך ר' מענדל פרץ בצחוקו המתגלגל בקול רם וכך הסתיימה השיחה ביניהם. הוא לא היה שייך להפגע.

באחת ההתוועדויות שהתקיימה ב"בית מנחם" לפני כארבעים שנה, ביקש אחד הנאספים סליחה מאחד המשפיעים על משפט שאמר לו בעת ההתוועדות. מי שהיה אמור להפגע הגיב: "איך ווער נישט גיטשעפעט ווייל איך בין אגיטשעפער" [= אינני נפגע משום שאני כבר פגוע מכבר!]. הוא הסביר שבמהלך השנים בהן נתחכך בין חסידים, 'שפשפו' אותו כהוגן והוא הרגיל עצמו להיות שק חבטות ונתקהו חושיו מבלי להיפגע.

לעומת זאת, ר' מענדל, שהיה הארי שבחבורה, לא היה מאן דהוא שיהין להוכיחו או יעיז לשגר לו 'עקיצה חסידית' ובאם בכל זאת נאמר לפניו דבר האמור לפגוע, הדבר לא צלח. לא עקב שיגרת תוכחות ו'פגיעות' אלא בגלל גדלות נפשו הנדירה ודעתו הרחבה שביטלה מציאותו.

קיום מצוות בהידור

ר' מענדל לא היה מן המשפיעים המוכיחים בשער והמייסרים את צאן מרעיתם. הוא עשה זאת רק כאשר נצרך הדבר אך לא מעבר לכך. הוא לא אהב להוכיח ולייסר.

ר' מענדל היווה דוגמא חיה ל"דוגמא חיה לסביבתו" ובכך חנך את מושפעיו. היה מספיק לראות את חרדת הקודש שלו ורתיעתו הפנימית האמיתית מכל ריח של איסור,

כדי להתעורר להדר במצוות. זה היה כל כך אמיתי אצלו וכל כך מרשים אצלו שלא היה אפשרי להישאר אדיש מבלי לחזק את היראת שמים שלך.

באחת השבתות הגיע להתוועד ב"בית מנחם" לכבוד יארצייט של פלוני. כאשר הגישו לשולחן את מאכל הטשולנט וכיבדו אותו, ביקש ר' מענדל לבדוק האם הטשולנט פרוה, היות ור' מענדל אינו נהג לאכול בהתוועדויות חמין בשרי מסיבותיו שלו. כאשר נענה שהטשולנט הוא פרוה טעם ממנו לפארבייסען.

תוך כדי הדברים אמר אחד הנוכחים שהטשולנט המונח על השולחן הוא בשרי. ר' מענדל הזדעזע כל כולו והזדעק כמעט בצעקה: "דער טושלנט איז אפליישיקער?" [=האם הטשולנט בשרי?] וממבע פניו היה נראה כאילו הכניסו לטשולנט דבר אחר ר"ל... רק לאחר בירור נוסף כשהתברר שהטשולנט אכן פרוה והוא לא נכשל, נרגעה רוחו ושבה אליו נפשו.

מחזה זה לימד את כל הנוכחים פרק בקיום מצוות בהידור יותר מאלף תוכחות ושיכנועים.

פעם אירע ששוחחתי עמו בפתח ה'זאל' בישיבה, והיה זה בסיום תפילת שחרית כאשר נאמר הקדיש שלאחר התפילה. תוך כדי שיחה היה קשה לשמוע את הש"ץ מקצה הזאל לקצהו השני, אך ר' מענדל היה ערני וכאשר הש"ץ הגיע לקדיש עצר באחת את דיבורו וסימן לי להמתין עד לאחר הקדיש.

כשסיים הש"ץ לומר את הקדיש, המשיך בדיבורו, לא לפני שהתנצל לפניי על שהפסיק: "איך בין נענטער פון דיר צו דעם גיהנום" [=אני קרוב ממך לגיהנום]...

הימנעות מלשון הרע

באחת ההתוועדויות עם התמימים בישיבה, החל ר' מענדל ל'שייף' את אחד הבחורים על כך שאינו לומד דיו את תורת החסידות ואינו עוסק בה כפי שהוא עוסק בלימוד הנגלה. תוך כדי דיבורו החל לתור בעיניו אחר אותו בחור שראה אותו כמה דקות לפני כן.

לפתע בירר ר' מענדל היכן הבחור, וכשהתברר שהבחור התאדה (כנראה שלא היה כלי לספוג את הדברים), עצר את שטף דבריו ולא יסף. מאוחר יותר שמעתי מאחד התמימים המבוגרים שר' מענדל לעולם אינו מוכיח בחור באם הוא אינו מולו שכן יש בזה משום לשון הרע (כל זה אירע לאחר שר' מענדל אמר 'לחיים' כדבעי)...

אכן, ר' מענדל, שהיה ידוע בלשונו החריפה ובביטוייו הנוקבים, נזהר זהירות יתירה מלשון הרע.

לימוד שולחן ערוך

לר' מענדל היה חדר בשיבה שהיה נקרא "החדר של ר' מענדל", שם היה מתפלל באריכות בשבתות. לפעמים כאשר לא היה חש בטוב היו מקיימים מנין מצומצם בחדרו. פעם אחת קיימו מנין בחדרו והתעוררה שאלה בתחילת חזרת הש"ץ, האם היו ששה מתפללים, שכן אחד העיר שהשישי שעזב בתחילת חזרת הש"ץ כלל לא היה "שישי" ונדמה לו שלא התפלל יחדיו שמונה עשרה.

שליח הציבור לא ידע האם להמשיך או לא, והעיניים היו נשואות לר' מענדל, שהחל לתחקר אם הלה התפלל יחדיו אם לאו, ואם היה עוד מי מהמתפללים שהיה בתפילתו סמוך לשמו"ע. אינני זוכר כיצד הוכרע הדבר אך זכורני שר' מענדל אמר בקולו הרועם: "על הבחורים ללמוד הלכה היטב כדי שיידעו כיצד לנהוג בכל מצב נתון!" ונראה היה שאינו רוצה 'לגלות' את ידיעתו בהלכה...

(מעניין לציין, שר' מענדל היה מתפלל בחדרו בשבתות עד השעה שלש אחה"צ ואח"כ ישב להתוועד ובשבתות שלא הייתה התוועדות היה לפעמים מתפלל גם עד השעה שש, [בימות הקיץ]. אבל כשהגיעה השעה שלש היה הולך לביתו וממשיך להתפלל שם. אולי כדי שרעייתו לא תדאג לו.)

מקור לאמירת 'לחיים'

מעת לעת היו באים להתארח בשיבה בחורים מישיבות שונות כדי להתבשר מתורת החסידות ומהמשנה החב"דית. במהלך ביקורם היו מפגישים אותם עם ר' מענדל לשיחת יחיד. ר' מענדל היה אוהב 2 להשתעשע עמם ולהשפיע עליהם ככל יכולתו.

ר' מענדל היה נוהג לפתוח עמם בדרך כלל בשיחה סביב תחום לימודם (המסכת בה עוסקים וכיו"ב), ולאחר הקדמה כזו הוא היה עובר לחשיבות לימוד תורת החסידות והדברים היו מתקבלים על שומעיהם.

באחד הימים הגיע לישיבה בחור רציני מישיבת מרכז הרב להתארח בשיבה ולטעום מטעמה של פנימיות התורה. בליל חמישי ישב אצל ר' מענדל והשתדל להפגין את ידיעתו הרבה בלימוד התורה כאשר לכל דבר שאמר לו ר' מענדל הוא ביקש לדעת מה המקור לדברים.

ור' מענדל השביע את רצונו. במשך השבת היה עומד ומקשה,

כאשר החלה ההתוועדות השבתית קירב אותו ר' מענדל מאוד, ובמהלך ההתוועדות אמר לו: "אמור לחיים!"

ר' מענדל הבחין לאחר כמה פעמים שהלה מתחמק מלומר לחיים. שאל אותו ר' מענדל, מדוע אינו לוגם. אותו בחור השיב, שהוא חייב לדעת היכן ה"מקור" לשתיית המשקה, קודם שישתה.

ר' מענדל הגיב לו מיד: "כתוב במסכת יומא דף ע"א עמוד א' "הרוצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא יין בגרונו של תלמידי חכמים" - "ומי תלמיד חכם יותר ממני וממך?!"...

וכמובן שהנ"ל החל לומר לחיים.

(בהמשך ההתוועדות שמע הנ"ל שהתמימים שואלים זה לזה האם שתו ג' פעמים. בסקרנותו כי רבה שאל אותם לפשר הדבר והם הסבירו לו שיש 'גזירה' של הרבי שאסור לשתות יותר מג' או ד' פעמים. והנה בהמשך ההתוועדות, כאשר ר' מענדל דחק בו לומר עוד ועוד לחיים, אמר לר' מענדל שהוא שתה כבר ג' פעמים, והרי ישנה 'גזירה' שאסור לשתות. ענה לו ר' מענדל: לך מותר, שכן יש כלל הלכתי האומר שאין איסור חל על איסור. אם כן, כיון שאינך לומד בתומכי תמימים זהו איסור אחד, ואין האיסור של ה'גזירה' חל על איסור...)

"ואפשר שבכולם"

ידועה היחידות של ר' מענדל, בה הרבי אמר לו שהתמימים הם ברובם יקרים שביקרים, ואפשר שבכולם.

כאשר ר' מענדל סיפר על כך באחת ההתוועדויות, ציין שהרבי אמר על התמימים שברובם הם יקרים שביקרים ואז הפנה את מבטו הצידה אל החלון ואמר "ואפשר שבכולם". כלומר, שבמבט רגיל רוב התמימים הם יקרים שביקרים, אבל יש מבט אחר, מבט שונה ומעמיק ובמבט זה המיוחד הרי כל התמימים כולם הם יקרים שביקרים.

ואין דבר נעלם ממנו

ר' מענדל סיפר פעם על ר' זושא מאניפולי, ר' לוי יצחק מברדיטשוב והבעש"ט הקדוש. ההבדל ביניהם, ביאר, שר' זושא מאניפולי לא ראה מעולם חסרון אצל יהודי, ובאם היה חסרון היה רואה אותו אצל עצמו ומתקן אותו בעצמו, ועל עצמו.

ר' לוי יצחק מברדיטשוב היה רואה חסרון אצל הזולת, אבל היה מוצא מיד לימוד זכות עליו ועומד ומסנגר על כל יהודי באשר הוא. לעומת אלו השניים, היה הבעש"ט רואה את החסרונות אצל בני ישראל, והסיבה לכך שראה את החסרונות לא בגלל שהיה בדרגה פחותה מר' זושא ור' לוי יצחק ח"ו, אלא כיון שהיה נשיא הדור, ותפקידו של הנשיא הוא לתקן את בני ישראל ולכן אילו לא היה רואה החסרונות או שהיה מלמד עליהם זכות אמיתית לא היה יכול לתקנם. לכן הוצרך שיראה אותן כפי שהן.

ר' מענדל היה מפטיר לאחר שביאר את הנ"ל, "און דער רבי זעט אלץ [=הרבי רואה את הכל]. ואין דבר נעלם ממנו".

ר' לויק

בשנת תרפ"ט היה ר' מענדל אצל אביו של הרבי, הגאון רבי לוי יצחק זי"ע ביקטרינסלב. בשעת רעוא דרעוין היה ר' לויק דורש לפני הקהל. ר' מענדל סיפר, שברגעים הראשונים עוד היו חלק מן הקהל ש'החזיקו ראש', והצליחו לעקוב אחר דבריו. אך מאוחר יותר הוא היה מדבר בעמקות כה נפלאה עד שהציבור כבר לא הצליח להבין את הדברים ובכל זאת היתה הדממה נשמרת וכולם ללא יוצא מן הכלל הקשיבו לדבריו עד תומם.

באחד מכינוסי השלוחי קודש שהתקיימה בסמיכות לכ' אב, התארח ר' מענדל בכינוס, ובין הדברים חזר על תורה ששמע מר' לויק על המשנה בכלים, על מחט הנתונה על מעלות המע22רה.

לאחר שדיווחו לרבי על הכינוס ועל האמרה הנ"ל שהשמיע ר' מענדל, ביקש הרבי לברר את הדברים לאשורם על בורים. ר' מענדל שנדרש להענות לבקשת הרבי, ישב מכונס בתוך עצמו וניסה להיזכר בכל כוחו בווארט ששמע, למרות שחלפו עשרות שנים מאז שמע אותה.

ר' מענדל הבהיר, שכאשר הרבי מבקש לדעת את האמרה של ר' לויק, חייבים לדייק בה בתכלית הדיוק ולכן ביקש שימתינו מעט כדי שיספיק לרענן את זכרונו, ולבסוף מסר את הדברים כפי שזכר.

(באותו ערב הרבי התוועד ודיבר על האימרה של אביו בנושא המשנה האמורה, אך הרבי ביאר זאת באופן שונה מכפי שהעביר זאת ר' מענדל).

חלפו כ'הרף עין

כאשר הגיע ר' מענדל לשנתו השבעים (בשנת תשל"ז), הצניע את גילו מהסובבים אותו ולא דיבר על כך מאומה כמה שנים. אך בשנות המ"מים דיבר על כך בהתוועדויות עם התמימים וציין את העובדה שבגיל שבעים גילה תובנות חסידיות חדשות. "איך האב דערהערט" ענינים חדשים ומחודשים.

אחד מהתבטאויותיו היו ששבעים שנה חלפו אצלו כהרף עין. ומעניין שגם ימיו הקשים ברוסיה שהיו נראים לפעמים כנצח, גם אותם כלל ב"הרף עין".

ר' מענדל שיתף את אחת ה'תובנות' שהיו לו לאחר שבעים שנה, שתמיד ידע ש'באלע'באס' הוא בהמה טמאה, אך לאחר שבעים שנה נקלט אצלו ש'באלע'באס' הוא בהמה טמאה ממש..

כוונה בתפילה

ר' מענדל היה מוסר שיעור תניא מידי יום בערב בסוף סדר שני. בדרך כלל היה קורא את התניא בלשון הרב מבלי להתפלפל או להתעכב. אך מפעם לפעם היה 'זורק' אמרות מעניינות.

כאשר לימד ש"שעת קריאת שמע ותפילה היא שעת מוחין דגדלות למעלה וגם למטה והיא שעת הכושר לכל אדם.. להעמיק דעתו.. ולעורר את האהבה כרשפי אש", אמר ר' מענדל שאם חסיד אורך לו זמן והוא מצליח להתעורר בתפילה לאחר הזמן הקצוב, הרי אם נפעל המבוקש שבתפילה מאוחר יותר אזי הוא ה"זמן תפילה" שלו.

פעם אמר בהתוועדות כך: "לפעמים יש לאדם רק מחשבה זרה אחת בתפילה, ולפעמים הוא זוכה שיהיו לו שתי מחשבות זרות, ואם יש לו סייעתא דשמיא הרי הוא זוכה לשלש מחשבות זרות". ופירש את דבריו:

לעתים, אדם מתפלל, ובמשך זמן התפלה צצה לו מחשבה אחת ארוכה שמטרידה אותו ואינו יכול לכוון בתפילתו מאומה. לפעמים הוא מתעורר לכוון בקטע מסויים בתפילתו, ואז המחשבה זרה שלו התחלקה לשתיים. ואם הקב"ה עוזרו והוא מצליח לכוון בקטע נוסף מהתפילה, הרי שהמחשבה זרה שלו נתחלקה לשלושה חלקים...

על תקנת הרמב"ם

בתחילת קיץ שנת תשד"מ, התקיימה התוועדות בישיבה באחת השבתות. לכאורה, התוועדות שגרתית ככל ההתוועדויות. אך היה בה דבר שחדי העין לא ישכחו לעולם.

ההתוועדות המדוברת התקיימה לאחר הכרזת הרבי על תקנת לימוד הרמב"ם והחסידים נגשו לקיים את מצוות הרבי בדחילו ורחימו והחלו לראשונה ללמוד את הרמב"ם על הסדר.

באותם הימים נתעוררה השאלה בישיבות תומכי תמימים, האם על התמימים ללמוד ג' פרקים או פרק א' ליום? ללמוד זאת בתוך הסדרים או מחוץ לסדרים? ללמוד בעיון או להותיר את העיון למסכת הנלמדת בישיבה? כך או כך נקנו סטים רבים של ספרי היד החזקה והתמימים החלו ללמוד במלוא המרץ ג' פרקים ליום.

היה זה בימיה הראשונים של התקנה ור' מענדל נכנס להתוועדות השבתית. ממראה פניו היה נראה כי הוא 'מצוברח' משום מה. רוח העליזות היתה ממנה והלאה. ההתוועדות החלה כרגיל, ותוך כדי הדברים הגיע ר' מענדל לדבר אודות התחזקות במבצעי הקודש, כאשר היה מונה אותם אחד לאחד.

הוא היה קורא להם בשם "עשרת הדברות". בדבריו חידד, שיש ללמוד ג' פרקים ליום ויש לעסוק במבצע זה כמו בכל יתר המבצעים הקדושים של הרבי.

אך לפתע, עבר ר' מענדל ל'התקפה'. הוא החל להוכיח את התמימים שצריך ללמוד רמב"ם רק בגלל שהרבי מצווה עלינו ללמוד רמב"ם. בליובאוויטש, אמר, לא לומדים "רמב"ם לשם רמב"ם" כי אם רמב"ם כחלק מהמבצעים של הרבי שהורה לנו ללמוד רמב"ם.

כדי להטעים את הדברים אמר ר' מענדל שהנה למדו באותה העת בהלכות יסודי התורה, שספר תורה שכתבו מין ואפיקורס יישרף משום שאין בו קדושה. היינו שאם לומדים תורה כאפיקורס לא זו בלבד שאין בלימוד זה קדושה, אלא יתירה מזו, צריך לשרוף תורה זו.

כך הם הדברים באשר ללימוד הרמב"ם. כאשר לומדים רמב"ם "אזוי ווי א מתנגד", יש ללימוד רמב"ם זה, דין של תורה של אפיקורס. הדרך היחידה ללמוד רמב"ם כמו שצריך היא כאשר לומדים רמב"ם בדרך של קבלת עול ורק אז מקיימים את רצון הבורא.

ר' מענדל האריך לדבר בנקודה זו זמן רב, כאשר לאורך כל הדברים הוא היה נראה מדוכדך משום מה. גם כאשר ניגנו ניגונים שמחים על מנת לשמחו לא הועילו הנסיונות והוא המשיך להתוועד ללא התרוממות הרוח.

בהמשך ההתוועדות עבר לדבר בנושאים אחרים ולפתע הרצין וסיפר שהיה פעם חסיד שהיה אסור בבית האסורים לאחר שהפריץ זרק אותו לבור ולקח זמן רב עד שהצליחו לאסוף עבורו פדיון שבויים ולשחררו מהבור.

כששחררו אותו ממאסרו, נסע מיד לרבי (כמדומה לרבי המהר"ש) ושאל את הרבי: "רבי, מדוע לא הוצאתם אותי ממאסרי?" ענה לו הרבי: "מדוע לא זעקת "אוי רבי"? אילו רק היית זועק, הייתי מוציא אותך מיד מבית האסורים. המתנתי לשמוע את ה"אוי רבי" שלך, אך אתה לא זעקת.

לאחר סיפור זה, החלו לנגן את הז'שבינער הארץ ור' מנדל כל כולו אחוז בשרעפיו. במחשבותיו נראה כמפליג למרחקים ולפתע מפלחת את אור ה'זאל' צעקתו של ר' מענדל: "אוי רבי" והוא החל לבכות מאוד.

אט אט נרגע וחזר לעצמו, ויחד עמו חזרה השמחה ומצב רוחו חזר לאיתנו וההתוועדות עלתה על דרך המלך עד תומה. לעינינו היה נראה, כי צעקתו "אוי רבי", פעלה את פעולתה והרבי 'הוציא' אותו ממועקתו.

ומני אז, מאותו רגע והלאה דיבר ר' מענדל על לימוד הרמב"ם רק בפן החיובי ביותר.

לר' מענדל אולי היה קשה לקבל את מבצע הרמב"ם, אך יחד עם זאת הוא הצליח בימים ספורים להכניע את עצמו ולקבל עליו בשלימות בכל עשר כוחות נפשו את לימוד הרמב"ם עליו הקפיד ללמוד דבר יום ביומו במסירות.

עבורנו התמימים, היה זה שיעור מאלף מאין כמוהו על דרגת הביטול של ר' מענדל כלפי הרבי. ראינו שכאשר מבצע כל שהוא לא 'הסתדר' אצלו עם כל מה שהתחנך עליו עשרות שנים, הוא לא יכל לשאת את העובדה שהוא אינו 'כלי' לקבל את הוראת הרבי במוחו ובליבו והדבר גרם לו לדכדוך. ראינו גם כיצד לא נח ולא שקט עד שלא ביטש את עצמו והפנים את המבצע החדש לקיימו מתוך שמחה והתלהבות. התבטלות והתקשרות במיטבה.

צפייה ברבי בעת התפילה

בהתוועדות י"ג תשרי תשמ"ג הוכיח הרבי את חסידיו שמביטים בו בעת התפילה ועוקבים אחריו, בעוד שבתפילה צריך להתפלל לקב"ה ולא להביט על בשר ודם. הרבי אמר שזקני החסידים והמשפיעים עומדים בשורה הראשונה, והצעירים מביטים עליהם כיצד הם מתנהגים להביט על בשר ודם והם מהוים דוגמא שלילית בזה.

הייתה זו שיחה ארוכה ומפורטת, בה נזף הרבי בהנהגה שנעמדים מולו בעת התפילה להביט עליו ובפרט אלו שאמורים לחנך את הצעירים הופכים להיות דוגמא חי' להנהגה שאינה רצויה.

למחרת ההתוועדות, בעת התפילה עם הרבי, לא העיזו כל הרבנים והמשפיעים האורחים לעמוד בשורה הראשונה, אלא הסתתרו בין הקהל (היו שם הרבנים החשובים הר' דוד חנון ע"ה, ר' אברהם הערש כהן ע"ה, ר' בערקה חן ע"ה ועוד, וכולם 'התאדו'). היחיד שהמשיך לעמוד בשורה הראשונה כאילו לא ארע דבר, היה ר' מענדל.

אלו שהתפללו ניגשו אליו ושאלוהו, הכיצד הוא ממשיך לעמוד בשורה הראשונה מול הרבי לאחר השיחה מאמש? ר' מענדל ענה להם בתגובה, שהסיפור הזה מוכר מכבר, וכבר היה לעולמים. לדבריו, רבותינו נשיאנו מעולם לא רצו שיביטו עליהם בעת התפילה והחסידים המשיכו להביט.

הוא סיפר שבזמן הצמח צדק החסידים היו 'משחדים' את הרבנית כדי שתפתח את החלון בחדר הרבי כדי שיוכלו לראות ולשמוע את הרבי מתפלל, למרות שהצמח צדק לא היתה דעתו נוחה מכך כלל.

רק לאחר ששלחו את ר' יואל לשוחח עם ר' מענדל, הוא הצליח לשכנע אותו וזאת לאחר שיחות ממושכות, בהיותו טוען שבדורנו הדברים שונים, ויש באי הציות חשש למרידה במלכות וכו' וכו'. או אז קיבל עליו ר' מענדל את הדין, והפסיק להופיע בשורת המביטים העומדים ראשונה במלכות.

(בעניין דומה, שמעתי פעם מהמשפיע הגדול ר' שלום פלדמן שאירע פעם בהתוועדות שחסידי סנטו בחסיד ר' דוד הורודאקער על שאינו מקושר דיו לרבי הקודם, והוא עדיין אחוז ברבי הרש"ב. לשמע הדברים זלגו מעיניו של ר' דוד דמעות ואמר: "איך קען נישט לייגן".)

”ר’ מענדל איז צו הירוס ניט שייך!”

שמעתי שאירע פעם ואחד העסקנים היה ביחידות אצל הרבי בענין המוסדות והיתה לו טרוניא על ר’ מענדל. במר ליבו אמר לרבי שר’ מענדל גרם להרס באותו מוסד.

הרבי הגיב מיד: ”ר’ מענדל איז צו הירוס ניט שייך!” [=ר’ מענדל אינו שייך להרס!]

מבצע תפילין

ר’ מענדל היה מתמסר ביותר למבצע תפילין והיה נוהג כל יום שישי לצאת למבצע תפילין יחד עם החסיד ר’ שלום פלדמן בתחנה המרכזית בראשון לציון.

(מספרים שפעם נסע המשפיע הדגול ר’ ניסן לרבי וראה שתלמידיו עוברים במטוס מאדם לאדם ומבררים אם הוא יהודי כדי להניח לו תפילין. ר’ ניסן התפעל מאוד ואמר ליושב לצידו: ”האט דאס קענען מיר ניט” [=את זה איננו מסוגלים לעשות]).

ר’ מענדל לא עשה לעצמו הנחות למרות גילו ועברו והיה מתאמץ להשתתף בקביעות במבצע תפילין.

פעם סיפר לנו באחת ההתוועדויות בשבת, שביום האתמול ניגש לחייל וביקש ממנו להניח תפילין. החייל אמר לו: ”סבא, אני מוכן להניח תפילין רק בשבילך. רק בגלל שאתה מבקש, אך אני חושב שלא כדאי שאניח תפילין מפני שאינני עושה זאת בשביל א-לוקים”.

ר’ מענדל סיפר שענה לו: ”זה בסדר גמור. אתה תניח בשבילי ואני יכולן שמעשיך יהיו לשם שמים...”

פעם התבטא ר’ מענדל שהנחת התפילין ליהודים אחרים יש בזה משום השלמה לאותם ימים שלא היו לו תפילין בבית האסורים.

עבודת השליחות

עולם השליחות והשלוחים היו אצל ר’ מענדל ערך קדוש ביותר והוא הצליח להנחיל אותו בקרב התמימים עמוקות.

באחת ההתוועדויות סיפר שביקר בדעטרויט, וביקשו ממנו לבחון את התלמידים בכיתה א’. כשנכנס לכיתה שאל את התלמידים לפי סדר מה ברא ה’ ביום הראשון, השני, השלישי וכן הלאה והתלמידים הפליאו בתשובותיהם. כשהגיע ליום השבת שאל את אחד התלמידים מה ברא ה’ ביום השבת?

הוא ציפה מהילד ששייב כפשוט, שביום זה הקב”ה שבת וינפש. אך הילד הרהר מעט וענה לו: ”ביום השבת ברא ה’ את הקדושה!” ר’ מענדל התפעל מאוד ולא יכול להרגע. הוא התבטא כי תשובה כזו נעלית יכול לענות רק ילד שגדל בשליחות. רק ילד שגדל בקדושה העליונה יכול לחוש שבשבת הקב”ה ברא את הקדושה.

החלוקת דולרים האחרונה

בהיותנו ב-770 בשנות המ"מים שמנו לב לעובדה מאוד מעניינת: כל אישיות רבנית או אחרת שהרבי היה מלווה לאחר יחידות עד למדרגות שמחוץ לבנין 770, היה בזה משום איתות לפרידה שיותר לא יתראו יותר.

(כך לדוגמה היה אצל הרב יאלעס מפילדלפיה. מידי חוה"מ פסח היה בא ליחידות פרטית אל הרבי וכשהרבי היה נפרד ממנו היה מלווה אותו לפתח גן עדן התחתון. באחת השנים הרבי ליווה אותו החוצה במאור פנים עד למדרגות ובאותה שנה הסתלק, וכן אצל הרב מרדכי אליהו ועוד).

פעם האחרונה שר' מענדל עבר בחלוקת דולרים, כנראה בחודש כסלו תשנ"ב. כאשר חלף על פני קדשו, הרבי החל לפתע לברך אותו בריבוי ברכות, באריכות ובמאור פנים.

ר' מענדל קלט שמשוהו כאן חריג. נרעש ונפחד אמר לאחד ממקורביו בדאגה: "וואס האט הער גיוואלט פון מיר?!". זמן ממושך שאל את המתלווה אליו בקול רם את השאלה הנ"ל פעם אחר פעם עד שהצליח להרגע, אך את התעלומה הוא לא הצליח לפתור. למפרע התברר כי הייתה זו הפעם האחרונה לע"ע בה נפגש עם הרבי פנים אל פנים, בחלוקת הדולרים.

קאן זיך בלימוד החסידות

באחת מתחילת שנות המ"מים ביקשו הנהלת הישיבה בתות"ל כפ"ח, בה למדנו אז, לחזק את לימוד תורת החסידות בקרב התמימים, שילמדו בלהט ובהתלהבות, מיט א"קאך". אחת העצות שהגתה ההנהלה הייתה שר' מענדל יבחן את הבחורים בלימוד החסידות.

ר' מענדל, שהיה המשפיע בישיבה, היה עוסק מטבע הדברים, בדרך כלל ב"עבודת" התמימים ופחות ב"השכלה" שלהם, ובהנהלה סברו שאם הוא, בתור המשפיע הראשי, יכנס לתחום ההשכלה, בוודאי יעורר את הבחורים להתחזק גם בלימוד והבנת תורת החסידות.

ההנהלה הודיעה שבתאריך מסוים יבחן את כתתנו בחומר הנלמד. ר' מענדל הגיע למבחן והחל לטלטל אותנו מצד לצד. זכורני שאחד הנושאים שעמד עליהם היה הביטוי המוזכר במאמר הנלמד, "תמצית הבינה" הבאה לאחר השימוש בכוח הבינה המפרטת ומרחיבה את נקודת הברק המבריק של החכמה.

ר' מענדל עסק בשאלה האם בתמצית הבינה יש את אור השכל העוצמתי שיש בחכמה, או שמא כאשר אור השכל 'ירד' לבינה אין כבר דרך חזרה לכוח החכמה. מצד שני, הרי מהותה של תמצית הבינה היא לצמצם את האור הרחב ובכל תמצית יש אור גדול, וכן חקר האם ניתן לומר שמטרת תמצית הבינה היא לחבר את שני היתרונות של החכמה וגם זו של הבינה יחדיו.

סברא לכאן, סברא לכאן. כך ישב עמנו שעה ארוכה וליבן עמנו נושאים שדורשים העמקה חידד אותנו כדי לעורר אותנו להעמיק בכל ביטוי המופיע בחסידות לאשורו על בוריו.

יחזור לקדמותו

ר' מענדל סיפר כי אחד התמימים נפל ברוחניות, והתרחק מאור התורה והחסידות לאחר שהלך ללמוד באוניברסיטה הרוסית.

כאשר הזכירו אותו לברכה אצל הרבי הקודם, שאל הרבי האם ההתדרדרות שלו נובעת מהמוחין או מיצר הרע שמשכו דרך תאוות הלב. כאשר אמרו לרבי שהבעיה היא בלב, הגיב הרבי הקודם שאם מקור הבעיה מן הלב, הבחור ישוב לקדמותו, ואכן כך היה.

בין 'סתם מקשן' ל'שאלת חכם'

כשהיו שואלים את ר' מענדל שאלה שלא מצאה חן בעיניו, היה עונה כך: ישנו מאמר החכם - "שאלת חכם חצי תשובה". הרי לכאורה הוא סותר את האימרה "סתם מקשן - עם הארץ"? והא כיצד נדע להבחין בין שאלת חכם לעם הארץ שמקשה סתם?

אלא ש'סתם מקשן' (היה אומר את צמד המילים בהדגשה) הוא אחד שמקשה סתם, ללא כל עיון והתבוננות אלא סתם מקשה, ובלבד שיקשה. על כך נאמר שהוא עם הארץ ואין להתייחס אליו כלל.

חשיבות הנסיעה לרבי

בשנים הראשונות לכהונתו של ר' מענדל כמשפיע בכפר חב"ד, סבר שיש לשלוח כמה שיותר בחורים לרבי ולתקופות ממושכות. בדרך כלל המשפיעים היו מעוניינים שהתלמידים, בעיקר המובחרים, יהיו תחת כנפיהם ויחסו בצילם. אך ר' מענדל חשב כי טובתם של הבחורים דורשת שיסעו לרבי ולדעתו אין טוב יותר מאשר שהייה אצל הרבי.

אחד הבחורים שלא מצא כל כך את מקומו התלבט האם להשאר בארץ הקודש בכפר חב"ד או אולי לנסוע ללמוד אצל הרבי. הבחור פנה לר' מענדל שיעזור לו בהתלבטות לקבל הכרעה.

ר' מענדל המשיל לו משל (כידוע, ר' מענדל היה משתמש רבות בהתוועדויותיו במשלים עשירים מעולם החי): היה פעם כבש שחלה, וניסו לרפאות אותו בכל מיני מרפא אך ללא הצלחה. לאחר כל הנסיונות החוזרים ונשנים שעלו בתוהו, החליטו לתת לכבש לצאת לרעות בשדה. שם בשדה, יש סוגים שונים של עשבים וכאשר הכבש ילחך את כל סוגי העשבים הוא בודאי יתקל ויאכל גם את אותו עשב המסוגל לו לרפואתו.

והנמשל הוא, ביאר ר' מענדל, שאצל הרבי יש את כל התרופות לכל מיני המחלות והבעיות שבעולם. כאשר תשהה בד' אמותיו של הרבי - אמר לאותו בחור - בודאי תמצא מזור לקשייך ואתגרריך. קשה לי לזהות ולהבחין את הקשיים שלך וממה הם נובעים, אך אם תסע לרבי, בוודאי תמצא שם את הפתרון הנדרש.

מפטיר במחיצת הרבי

בשנת תשנ"ב, לאחר שהרבי עלה ל"חתן בראשית", העלו את ר' מענדל למפטיר. בדרך כלל הרבי היה שב למקומו לאחר הקדיש והיה שומע את ההפטרה ממקומו אלא שהפעם הרבי נותר על עמדו ומקומו. ר' מענדל הבחין שהרבי לא מתכוון לחזור למקומו והחל לומר את ההפטרה כשהרבי עומד בתוך ד' אמותיו.

ר' מענדל מאוד התרגש, וקרא את כל ההפטרה בבכי אחד ארוך וממושך. הרבי עמד והאזין לקריאתו ולבכיו עד לאחר סיום ברכות ההפטרה.

ה'מצה שמורה' של ר' מענדל

בהיותו בכלא היו שולחים לו חבילות מהבית ובהם דברי מזון ועוד דברים הנצרכים לו. לפני פסח שלחו לו מצות לליל הסדר. אלא שרשעי הקג"ב היו נוהגים לעשות 'שיקוף' לחבילות האסירים וכשראו את המצות החליטו לעכב את חבילת המזון אצלם עד לאחר הפסח כדי לצער את ר' מענדל שלא יזכה לקיים את מצוות אכילת מצה.

מה עשה ר' מענדל? פתח את התפירות בפלג העליון של מעילו, עטף את המצות בכמה כיסויים (בגלל בית הכסא) והכניס אותם לתוך מחבוא במעילו וכך במשך שנה תמימה הצניע את המצות עד לליל פסח שלאחריו. וכך עשה גם בשנה שלאחריה.

ואמר מי שאמר, שמעולם לא קיים אדם את מצוות ה"מצה השמורה" כפי שר' מענדל קיימה...

דער רבי וועט דיר נישט בלייבען קיין בעל חוב!

לאחר שחזרתי מ'קבוצה', הייתי בקשר הדוק ויומיומי עם ר' מענדל, לאחר שהטיל עלי את מלאכת ביסוס שיעורי התניא בישיבות בארץ, וארגונם מחדש.

הדברים התפתחו בקצב מהיר ורבים מהתמימים היו יוצאים למסור שיעור תניא אחת לשבוע. ר' מענדל, שהיה מרוצה מהנעשה, דחק בי כל העת להתקדם ולהוסיף עוד שיעורים כהנה וכהנה. בשלב מסוים חשתי כי המעמסה הולכת וגדלה והיא באה על חשבון הלימודים, כמו לימוד הסמיכה שנדחה בעוד שחברי לכיתה כבר התחילו במבחני הסמיכה הראשונים.

פניתי איפה לר' מענדל, פרשתי בפניו את מצוקתי וביקשתי ממנו שימצא לי מחליף 5 לתפקיד. ר' מענדל הקשיב לי בשקט, וכשסיימתי, הרצינו פניו, גבותיו העבותות הורמו אל על ובמבט נוקב וחודרני אמר לי משפט שמלווה אותי עד היום: "דער רבי וועט דיר נישט בלייבען קיין בעל חוב!" [=הרבי לא ישאר לך חייב!].

המשפט הזה שמלווה אותי עשרות שנים הוא לא רק בשל תוכנו אלא בעיקר בגלל מי שאמר אותו. אמירה זכה, טהורה ואמיתית, חודרת ונוקבת היוצאת מעומק הנפש.

"צו סיביר קומט דאס נישט..."

כאשר עלה להתיישב בארץ הקודש, הרבי רצה שר' מענדל יהיה מעורה בכל הקורה בארץ כפי שהיה מעבר למסך הברזל. לא תמיד הצליח ר' מענדל במשימותיו שכן היו מי שחלקו עליו ועל דעותיו ודרכו לא הייתה סוגה בשושנים.

ר' מענדל, שלמרות היותו הארי שבחבורה ומרומם בנפשו, הדבר גרם לו למרירות ולשברון לב. כשהיה ביחידות, ביקש ממנו הרבי לשמוע מכל פרט ופרט מהקורה באה"ק ושלא יחשוש מ'לשון הרע'. בכל זאת ר' מענדל גילה טפח וכיסה טפחיים. הוא סיפר לרבי, רק את המינימום.

כאשר ר' מענדל סיפר לרבי ענין מסוים, נפלטה לו אנחה מעומקא דליבא. הרבי ראה עד כמה הוא לוקח זאת ללב ואמר לו: "צו סיביר קומט דאס נישט..." [=הקושי הזה אינו שווה ערך לקושי בסיביר].

לימים שפך ר' מענדל את ליבו ואמר כך: "בא וראה איזה אהבת ישראל יש לרבי. כאשר הוא הבחין שהדברים כואבים לי הוא מיד המעיט מערכם בהשוואה לקשיים בסיביר".

ענוותנותו של ר' מענדל

באחת היחידויות של ר' מענדל, אליה נכנס יחד עם רעייתו לרבי, היה זה לאחר הטרגדיה שקרתה להם בפטירת בתם בטרם עת (ראו להלן).

הרבי ניחם אותם, ואז רעייתו של ר' מענדל פרצה בבכי ופרקה את אשר על ליבה בחדר הרבי הקדוש. ר' מענדל סימן לה ברגלו שתפסיק מיד את הבכי. מאוחר יותר התנצל והסביר לה שבקרבת הרבי אין להביע כל רגש כלשהוא. הרבי הוא רבי בכל מקום ובכל מצב ואין לנו להביע לידו כל רגש אישי אלא צריך להיות בהתבטלות מלאה. אחד מקרוביו ששמע על מה שארע באותה יחידות, הביע את הערכתו לר' מענדל על כך שמשליט את מוחו וליבו בעת היחידות אל מול פני הרבי.

אך ר' מענדל ביטל זאת בידו ואמר: "לאחר שעברתי את מה שעברתי בסיביר, נעשיתי מחושל ועמיד בפני כל צרה וצוקה". היינו, שברוב ענוותנותו, ייחס את מה שהיה ביחידות לא להתבטלותו החסידית אלא כאילו שהוא במצב של קהות חושים מחמת מה שעבר בסיביר.

לא מתאים לתמימים

פעם הגיע ר' מענדל להתוועד בירושלים עיה"ק ובמהלך ההתוועדות ישב שם הת' מענדל פולטער מדעטרויט (שלמד אז ב'תורת אמת'), וביקשו ממנו לנגן לפני ר' מענדל ניגונים עתיקים עם מלים באידיש שהיו מנגנים אצל חסידים.

הת' פולטער החל לשיר הניגון "שימו לב אל הנשמה" ועוד כמה ניגונים ששמע, בין היתר, מהמשפיע הר' מוצקין ממונטריאול. ר' מענדל הקשיב בקשב רב לניגוניו עד שסיימם.

היה נראה שר' מענדל רווה נחת, אך הוא אמר: "הכל טוב ויפה אבל זה מתאים לבעלי בתים. לא לתמימים".

"וואס האט דער "להשכילך בינה" אופגעטאן בא דיר?"

כאשר הלך ר' מענדל אחר מטת בתו ז"ל שנהרגה בתאונת דרכים מחרידה, והותירה יתומים רבים, שמעו אותו ממלמל ואומר: "וואס האט דער "להשכילך בינה" אופגעטאן "בא דיר?" [= מה פעל עליך ה"להשכילך בינה"]

פרק זה בתניא הפותח במילים "להשכילך בינה" מלמד כיצד על האדם לקבל ייסורים באהבה וחסידיים היו משוחחים על ה"להשכילך בינה" בהזדמנויות שונות בהתוועדויות. לצערו של ר' מענדל הפך הפרק האמור להיות רלוונטי לאחר פטירת בתו והוא בחן את עצמו האם האם הפנים את המסר.

"אל תהיה המן!"

באחת השנים הגיע ר' מענדל להתוועד ב'בית מנחם' בכפר חב"ד, ביומו השני של שביעי של פסח, שכן כידוע ר' מענדל שמר על "יו"ט שני", כמנהגם של בני חו"ל וכמה מארץ ישראל.

באמצע ההתוועדות חש שלא בטוב ותקפו אותו כאבים עזים ברגליו, מהם היה סובל מפעם לפעם. ר' מענדל שב לביתו ונשכב במיטתו תוך שהוא מתפתל מכאבים וגונח מייסורים.

אחד מבני ביתו, ביקש להרגיעו ואמר לו שהוא יחפש במחסן של מוצרי החמץ שנמכרו לגוי את התרופות שלו. ר' מענדל צעק עליו והזהיר אותו שלא יגע בחמץ עד לאחר צאת היום. וכשניסו לשדל אותו ע"י שהסבירו לו שאין בזה כל איסור גם אם היו משתמשים בתרופות בפסח עצמו, ועל אחת כמה וכמה ביו"ט שני שהוא מדרבנן, לא הסכים לשמוע מכך כלל וגער בבן ביתו: "אל תהיה המן!"

רק לאחר צאת הכוכבים הסכים ליטול את התרופה המרגיעה. הזהירות מחמץ הייתה כה גדולה אצלו עד שהחמיר גם ביו"ט שני וגם בתרופות וגם כשסבל ייסורים.

אצל הרבי אין חשש לפוקה ולמכשול

באחת השנים, כשהיה ר' מענדל אצל הרבי באחרון של פסח, ראה את ידידו החסיד הנודע ר' אשר ששונקין, מתהלך בשבילי ההתוועדות של הרבי עם כוס ותחתית משלו כדי שלא יזדקק להשתמש בכלים של אחרים גם אם הם חד פעמיים. ר' אשר ששונקין אמר לחיים בפסח, רק בכוס שלו, שהביא מביתו ולא משה מתחת ידו כל עת ההתוועדות.

כאשר ר' מענדל ראה אותו בכוסו, גער עליו וסנט בו: מה לך כי תביא כוס מביתך ולהדר בפסח? כאן בין חסידיים היה כמו כולם. שמה כפי שכולם שותים, מכוסות החד פעמי.

כלומר, אם ברצונך להדר הידורים תעשה זאת בביתך באין רואה. ליד כולם אל תראה עצמך כמתנזר ומתבדל. ויתכן גם שכוונתו היתה שאצל הרבי בהתוועדות אין חשש לפוקה ולמכשול.

"קוק אף מיר!"

באחת מהתוועדויות הקודש דיבר הרבי על כך שצריך להתאבק בעפר רגלי החסידים ולהתחכך בהם, והרבי התבטא שצריך להביט על פניהם של זקני החסידים. באותה התוועדות ישב אחד מנכדיו של ר' מענדל לצדו. בסיום ההתוועדות אמר ר' מענדל לנכדו: "קוק אף מיר!" [=הבט עלי!]

ר' מענדל היה חסיד גדול ובעל ביטול גדול, אך כשצריך למלאות את פקודת והוראת הרבי, אין מקום לענווה שלא במקומה ובפרט כאשר הוא מחנך את נכדו כראוי.

"קרבן ציבור..."

אחד האברכים התלבט לאחר נישואיו בין שלש הצעות ואפשרויות להסתדרות לעתיד: הצעת עבודה בישיבה, הצעת רבנות באחת מקהילות אנ"ש או יציאה לשליחות.

כחסיד, שאל את הרבי במה לבחור והרבי השיבו "בהתייעצות עם ידידים מבינים". הלה פנה לר' מענדל ור' מענדל צירף אליו אדם נוסף ובסופה של התייעצות אמר לאותו אברך: הידידים שלך אינם מבינים והמבינים שלך אינם ידידים. עצתי לך היא שכיון שהנך מגזע רבנים עליך לבחור ברבנות אבל לא ברבנות בקהילת אנ"ש אלא רבנות במקום שליחות.

ר' מענדל הטעים את דבריו והוסיף: "בליובאוויטש כשהיו רוצים להפקיר אברך היו ממנים אותו לרב בקהילת אנ"ש. רבנים בקהילות אנ"ש הם קרבן ציבור..."

ר' חאצ'ה פייגין

פעם סיפר ר' מענדל, שכאשר למדו בתומכי תמימים במחתרת יחד עם המשפיע ר' חאצ'ה פייגין, שמעו קול רחש של אלו שעקבו אחריהם ומיד נמלטו כולם. לאחר זמן כאשר חזרו ללמוד עמו, הוכיח אותם ר' חאצ'ה על מצבם הרוחני והם ישבו ובכו.

אמר להם ר' חאצ'ה: "כאשר שמעתם את הרחש של הבולשת קמתם וברחתם ועשיתם מעשה ואילו כעת כאשר אני מוכיח אתכם על מצבכם הרוחני אתם בוכים. מדוע עכשיו אינכם קמים ועושים מעשה כפי שעשיתם כשחששתם על חייכם הגשמיים? החיים הרוחניים שלכם אינם פחות חשובים. חייבים הנכם לקום ולעשות מעשה ולהשתנות".

ר' שלמה מיידנצ'יק

בשנת תשד"מ, עת נתחלף כס יו"ר כפר חב"ד ור' שלמה מיידנצ'יק פינה את מקומו לבא אחריו (ר' מנחם שי' לרר), חווה ר' שלמה את התחושה של אדם שהיה עוסק בצרכי ציבור מבוקר עד בוקר ללא לאות בכל הענינים העומדים ברומה של חב"ד. והנה עתה עיתותיו בידי וכו'. ר' מענדל נחלץ לעמוד לימינו וקירבו בכל מיני קירוב לחבק אותו ולתמוך בו. אחד הדברים שעשה ר' מענדל היה קביעות עיתים ללימוד חסידות בשעות הבוקר וכך היו רואים את השניים לומדים בבוקר בזאל של הישיבה בכפ"ח.

פעם השכמתי קום לפני הסדר והנה אני רואה את ר' מענדל משתעשע עם ר' שלמה בדברי צחות ואז שאל אותו ר' מענדל - האם נטל את ידיו. כמדומני שהיה זה לאחר שר' שלמה עבד כל הלילה כקטר ברכבת ועדיין לא הספיק לישון ונידונה השאלה האם צריך ליטול ידיו. ר' מענדל לא ויתר לו וגרר אותו לכיור כדי שיטול ידיו, ולאחר שנטל ידיו עמד עליו ר' מענדל שיטול שוב עם מגבת כפי שנוטלים כל בוקר.

דמעות חיוביות

סיפר פעם שהיו שני בחורים שנכנסו ליחידות אצל הרבי הרש"ב ושניהם התאוננו על כך שיורדים להם דמעות כשהם מתפללים ועוסקים בעבודת ה'. לראשון שנכנס וקבל על דמעותיו אמר לו הרבי כי הדמעות הן דמעות חיוביות והן דמעות של שמחה ולשני שנכנס והתאונן על דמעותיו אמר הרבי שילך לרופא עיניים. (בקשר לדמעות של הראשון שהרבי נ"ע אמר שהן דמעות של שמחה יעויין בלקו"ש חלק ל"ב (עמוד 24) שם מספר הרבי הרש"ב על אביו: "וראיתי פעם כי כ"ק אאמו"ר הרה"ק הכ"מ נכנס לחדר אביו כ"ק אאזמו"ר זצוקללה"ה זי"ע והיו עוד סדרי החדר כמו שהיו בחייו (הי' זה בערך בשנת [תר"מ"ה או מ"ו] ונכנס לבוש בחגורה ועמד אצל השולחן למול כסא שבתו, ושפתיו נעות כמדבר, ובכה הרבה". ובפשטות משמע שהיה זה בכי של מרירות, אבל בהמשך שם (בעמוד 27) הרבי מוסיף: "ומדברים עם דמעות של שמחה, כבן המדבר אל אביו, בן יחיד להורים זקנים").

בין חסיד למתנגד

ר' מענדל היה אומר: מה ההבדל בין מתנגד לחסיד? כאשר לומדים על רבי יונתן בן עוזיאל שעוף הפורח מעליו נשרף, החסיד מהרהר מהי רמת הקדושה

ואיכותה ששורפת את העוף הפורח מעליה, ואילו המתנגד מתחיל לדון, האם רבי יונתן בן עוזיאל צריך לשלם לבעל העוף את דמיו והאם יש לו דין של מזיק...

כמו כן המחיש את ההבדל בין חסיד למתנגד הלומדים את מאמר הגמרא "איוב לא היה ולא נברא, משל היה". המתנגד לומד זאת כפשוטו שאיוב לא היה ולא נברא. ואילו החסיד לומד זאת בדרך אחרת ומפרש שכל הסיפור של איוב (שהיה ונברא) לא נברא אלא לשמש משל עבורנו.

לימוד החסידות

אחד התמימים השקיע את כשרונותיו וכוחותיו רק בלימוד הנגלה והמעט בלימוד החסידות. באחת ההתוועדויות ר' מענדל גער בו על כך שאינו לומד חסידות כדבעי, ואמר לו: "מה יצא ממך? מקסימום תהיה גאון כמו פלוני (נקב בשמו) שהוא אינו יודע טעמה של חסידות".

אם לא תלמד חסידות, תהיה בודד. תלמד כל היום לעצמך ואפילו מלאך המוות לא יוכל לשלוט בך...

פקחותו של ר' מענדל

בהיותו ב-770 עמדתי בקרבת ר' מענדל וראיתי שהוא פונה לא' מאנ"ש, אמיד מאוסטרליה ושואל אותו אם יכול להלוות לו סכום נכבד של דולרים. הלה הבין שר' מענדל זקוק לכסף לצרכי ציבור ומיד שלף את הסכום מכיסו, אך לא הציע שהכסף יהיה נדבה, שכן ר' מענדל הרי ביקש רק הלוואה, ובאם יאמר לר' מענדל שזו מתנה, יתכן שר' מענדל יעלב, שכן הוא הרי אינו נזקק.

כאשר ר' מענדל שאל אותו באיזה דרך להחזיר לך הסכום, הנדיב הרגיש שלא בנוח. מצד אחד הוא מעוניין לתת זאת שלא על מנת להחזיר, ומצד שני אינו רוצה להעליב את ר' מענדל שרק ביקש הלוואה. הנדיב התחמק מלומר לר' מענדל כיצד להחזיר ומתי. ר' מענדל בפקחותו הרבה, סובב את הדברים באופן שהנדיב קלט מבלי שיאמר לו מפורש שאם רצונו הוא לתרום את הכסף הרי זה עדיף. וכך הצליחו להבין אחד את השני מבלי שהדברים ייאמרו מפורשות.

ר' אבא פערסון

פעם סיפר: לאדמו"ר המהר"ש היה חסיד ושמו אבא פערסון, שהיה חסיד של

הרבי מהר"ש ושימש כמרגל עבור הרבי, שכן ידע להיטמע בחוגי האריסטוקרטיה הרוסית וכך הציל יהודים רבים מפוגרומים שונים. לצורך הריגול היה נוהג להתלבש במלבושים מודרניים עם כפפות לבנות וכו'.

הנהגה זו היתה לפי הוראת הרבי מהר"ש והיתה עבורו מסירות נפש ממש משום שבין הפריצים סובבו גם נשי הפריצים, והיה צריך להתחכך עם אותם הנכבדים באוירה שלא תאמה את אורית ליובאוויטש.

אותו ר' אבא פערסון גם נבחר מגבוה להתוועד עם התמימים בתקופה של הרבי רש"ב משום שידע כיצד לשוחח עם התמימים ולרדת לסוף דעתם ולעומק ליבם.

באחת ההתוועדויות, הוכיח המשפיע ר' אבא את אחד התמימים על התנהגותו הירודה. אותו בחור שלא ניחן בחכמה יתירה ולא קיבל את הדברים כמצופה מתמים, פער את פיו כנגד ר' אבא והטיח בו: ומה אתך שהנך מסתובב בין הגויים ונוהג באורחותם ובנימוסיהם וכו' וכו'.

ר' אבא פערסון יכל לענות לו כהוגן ולהשיב לו כי כל פעילותו באה מהוראה מהרבי עצמו או לחילופין להוכיח את הבחור שבעתיים, אך ר' אבא לא התייחס כלל לדברי הבלע ששמע ואמר לו משפט אחד: אם תביט על חסרונותיו של כל אדם "אשיינע"ר יונגרמן וועט פון דיר נישט וואקסען" [= אברך מפואר לא יצמח ממך].

סיים ר' מענדל, שר' אבא לא אישר ולא הכחיש את הדברים שהוטחו בו. הוא לא הביט לא על עצמו ולא על התנהגות הבוטה של הבחור, אלא אמר את הדברים האמיתיים והמתבקשים כפי שהם.

"ללא טיפת ענווה"

לאחר שר' מענדל יצא מבית האסורים פגש את חברו ורעו הקרוב, אליו היה מחובר בלב ונפש הלא הוא החסיד הנודע ר' אבא פליסקין ושניהם העבירו חוויות משנים רבות שלא נפגשו ולא ידעו מאומה איש אודות רעהו.

בין היתר שאל ר' מענדל את ר' אבא מה עשה בכל אותן השנים וכיצד עברו עליו. ר' אבא ענה לו בטבעיות, שבשנים הללו למד את כל הש"ס.

כשר' מענדל סיפר זאת, אמר שהאופן בו ר' אבא אמר שסיים את הש"ס היה "ללא טיפת ענווה":

לעיתים אדם חש שלא בנוח להתהדר בדבר נעלה שנעשה על ידו ואז הוא מצטנע ומשתדל להסתיר מעשיו בענווה ומדבר כמי שכפאו שד. ואילו ר' אבא

כלל לא הצטנע ולא סיפר זאת בענוה כלל משום שהביטוי "לא החזיק טיבותיה לנפשיה" היתה אצלו במלוא מובן המילה. הוא אמר זאת בטבעיות כה רבה ובצורה החלקה ביותר [=גלאטיק], כדבר הפשוט ביותר מבלי שיחוש שיש כאן דבר שחורג מהמקובל ולו במשהו.

הויכוח בין ר' מענדל לר' יואל

באחת ההתוועדויות, סיפר שהיה חסיד בליובאוויטש שהפרוטה לא היתה מצויה בכיסו ולא היה יכול להרשות לעצמו לרכוש ספרי חסידות. מה עשה? היה הולך לגניזה ואוסף דפים בלויים מתוך ביכלעך של חסידות והיה כורך אותם לספר.

למרות שלא היה קשר בין דף לדף היה לומד את הדפים ברצינות יתירה והיה 'מתפלל' עמם בהתלהבות ובכובד ראש.

אמר על כך ר' מענדל שחסיד זה חיפש את האלקות שבתוך החסידות והוא הצליח למצוא אותה באותם דפים דרך המושגים שכתובים בהם וזאת על אף שלא למד ענין אחד ארוך ושלם בצורה מסודרת, בכל זאת האור האלוקי האיר בו.

כאשר סיפרו זאת לר' יואל כהן, ביטל זאת במחי יד. הסיפור לא מצא חן בעיניו, שכן לדידו כל מאמר הוא יצירה אחת ארוכה ובנויה לתלפיות ולימוד חלקי מאמר קטועים דומה לגוף בלי נשמה והעיקר חסר מן הספר וללא מאמר שלם לא מגיעים ליעד המבוקש.

לעומתו, ר' מענדל סבר שהדגש בלימוד החסידות הוא האור האלוקי ואותו ניתן לרכוש לנפש גם בחלקי מאמרים.

"איך לעב נאך?"

כשר' מענדל היה בשנות השבעים, ביקש ממנו אחד הבחורים בישיבה שיספר מעט על עצמו ועל מה שעבר עליו בימים הנוראים שהיה אסיר. הלה היה מקורב מאוד לר' מענדל והרשה לעצמו לבקש ממנו.

ר' מענדל התחמק ומיאן לספר. הבחור דחק בו וואמר לו: "אם לא עכשיו אימתי?!" או אז ר' מענדל הגביה את קולו והרעים עליו: "איך לעב נאך?" [= אני חי עדיין!].

לימודי חול בחיידר

כאשר בנו של ר' מענדל, ר' בערל פוטרפס, היה בלונדון בילדותו, לא ידעה אמו כיצד

לנהוג עמו בחינוך והתלבטה האם לשלוח אותו לחיידר, או שמא עדיף שישאר בבית, שכן למדו שם לימודי חול. היא ביקשה מגיסה ר' בענצ'ה שם טוב, שישאל את הרבי כדת מה לעשות. הרבי ענה שהוא יכול להישאר בביתו ולקבל חינוך ביתי.

מנהל בית הספר ראה את הילד בער'ל מהלך ברחובות לונדון והדבר לא מצא חן בעיניו, וישלח לקרוא לאמו מרת לאה לאמור לה כי לא ייתכן שבנה לא יבוא לחיידר ויסתובב ברחובות וביקש ממנה שתשאל את הרבי.

האמא הסבירה למנהל שהיא כבר שאלה ואם הוא רוצה שישאל בעצמו. הלה שאל והרבי השיב למנהל שעדיף שהילד לא ילמד לימודי חול ושיסיר דאגתו מן הילד.

ההוראה הזו לילד בערל היתה מאוד נדירה ויחודית שכן הרבי הוא זה שהורה שילמדו לימודי חול בחיידר בלונדון. ומעשה שהיה כך היה:

כאשר הרבי דיבר בשיחותיו הקדושות למנוע לימודי חול מהתלמידים השתדל הרב נחמן סודק מלונדון לקבל מהרשויות אישור מיוחד שיוכל ללמד רק לימודים תורניים.

כשהצליח לקבל את האישור המיוחל, לא היה קץ לאושרו והוא מיהר לבשר על כך לרבי. מיד עם הגיע הידיעה הנ"ל אל הרבי, קיבל שיחת טלפון דחופה מהמזכירות ושאלו אותו בגערה מנין לו האומץ לקחת על כתפיו את אותם הילדים שיעזבו את החיידר באם לא יהיו בו לימודי חול. כמו כן נאמר לו שחבל שבצעד שנוקט יאבדו דורות של יהודים חסידים ויראי שמים (שיצטרכו ללכת לרעות ולקבל חינוך בשדה זרים).

אהבת ישראל כדבעי

פעם שאל ר' מענדל את אחד התמימים שלמד עמו בקביעות האם הוא זוכר את שמות התלמידים שלמדו עמו בכיתה א'?

הבחור ניסה לרענן את זכרונו לאחר שחלפו שנים רבות מאז למד בכיתה א', אך ללא הועיל.

מלבד חברים בודדים לא הצליח להיזכר. שאל הבחור את ר' מענדל האם הוא זוכר את חבריו מכיתה א' ור' מענדל ענה לו: "בודאי", והתחיל למנות ברצף ובשטף את שמותם.

לאחר מכן התבטא שצריך אהבת ישראל לכל יהודי ובפרט לחברים לספסל הלימודים וכשיש אהבת ישראל זוכרים את החברים היטב.

הימנעות מאכילת בשר

בתקופה הראשונה לצאתו של ר' מענדל מעמק הבכא בהגיעו ללונדון לא יכל לאכול בשר, מתוך תחושת הזדהות עם אלו שנותרו מאחורי מסך הברזל. הוא התבטא שאינו יכול לטעום את טעם הבשר בידועו שלחסידיים ברוסיה אין אפשרות לאכול בשר.

רעייתו הייתה מגישה לו מנת דגים, ולאחר הפוגה שהיו שרים ניגונים ומדברים בדברי חסידות, הייתה מגישה לו מנת דגים נוספת.

והיו שסיפרו שבימים הראשונים לצאתו מרוסיה כשהיו מגישים לו מנה עיקרית ומנת קינוח היה לוקח את שניהם ומערבבם לאחת על מנת להפיג את טעם האוכל ותאוות ניחוחו.

אין 'אישור כרגיל'

נכדו של ר' מענדל, הרב ישראל שי' ליברוב, שגדל אצלו בביתו כבן (מאחר שהתייתם מאמו ר"ל), היה מאוד קרוב אליו. באחת השנים כאשר ר' מענדל נסע לרבי הוא נכנס ליחידות עם רעייתו מרת לאה ועם שני נכדיו, ישראל וליברוב, ושלומי פוטרפאס.

הרבי שאל את ר' מענדל מה הוא עומד לעשות לאחר תשרי, ור' מענדל השיב כי הוא מתכנן לנסוע כרגיל עם הרב רייטשיק לאסוף כסף כמידי שנה. הרבי שאלו, האם קיבל רשות מרעייתו, ור' מענדל השיב לרבי שיש לו, והוסיף, "כרגיל".
השיב הרבי, "אין רשות כרגיל. צריך לבקש רשות כל פעם מחדש". לאחר שפנה שוב לאשתו ואישרה לו לנסוע עם הרב רייטשיק, עדכן את הרבי, וחיך הרבי מאוד.

פדיון שבויים אמיתי

פעם שאל ר' מענדל את הרבי עבור מי עדיף לאסוף כספים: האם עבור יהודי רוסיה או עבור החינוך הכשר (עבור החיידר בלונדון)?
הרבי שאל אותו: מה הסתירה? מדוע שלא תאסוף לשניהם? ר' מענדל אמר לרבי כי קשה לו לבוא היום לגביר למטרה אחת ולמחרת לבוא לאותו גביר למטרה אחרת. והרבי ענה לו שבאם כן עדיף שיאסוף לחינוך על טהרת הקודש משום שזה פדיון שבויים אמיתי.

(עוד בעניין זה: פעם שאל ר' מענדל את הרבי האם להתאמץ לאסוף כסף גדול של אלפי דולרים או להתאמץ גם בסכומים קטנים של עשרים וחמש דולר, והרבי הורה לו שאין להזניח את התרומות הקטנות שכן צריך לזכות את כולם במצוות הצדקה, ובנוסף, גם הכסף הקטן נצרך ודרוש לעבודת הקודש)

בין מוחין למידות

פעם סיפר ר' מענדל על הפלאת הרז"א - אחיו של הרבי הרש"ב.

ומעשה שהיה כך היה: בליובאוויטש פרצה שריפה וכיון שהבתים היו בתי עץ היו מתעסקים יותר מאשר בכיבוי האש בלהציל את האנשים מהבתים שיברחו עד שתכלה השריפה. הסיכוי לכבות שריפה היה קלוש שכן היו צריכים לשאוב מים מהבאר ולסחוב אותם וכו'. באותה שריפה, העירו את הרז"א משנתו והודיעו לו שישנה שריפה. לאחר

שבירר היכן השריפה עשה חשבון שעד שתגיע השריפה יארך הזמן ויש לפחות עוד עשרים דקות לישון עד שתתקרב הסכנה ואז נרדם שוב.

את הסיפור הזה סיפר ר' מענדל כשביאר את ההבדל בין מוחין למדות. כאשר אדם הוא בעל מוחין במלוא מובן המלה, הוא מחשב כל דבר בקור רוח, וההפלאה אצל הרז"א היתה, שלא זו בלבד שחישב את המרחק ממקומו למקום השריפה אלא שהצליח להרדם לזמן זה...

ה'אדמו"ר' מפוטרפס...

בשנות המ"מים המוקדמות, נסע ר' מענדל יחד עם התמימים בישיבה למירון. בהגיעו לתחתית ההר היה צורך לטפס במעלה ההר עד למערה שכן המשטרה סגרה את הגישה לרכבים.

התמימים חיפשו דרך כיצד להקל על ר' מענדל את העליה התלולה והנה הם מבחינים כי ניידת משטרתית מעלה למעלה כל דמות רבנית שהגיעה למירון בשטריימעל ופרווה על הצוואר ומקל עם ידית מוכספת.

חפצו התמימים לבקש משוטרי הניידת שיעלו את ר' מענדל. אלא שדא עקא לר' מענדל חסרו כל הסממנים האדמו"ריים הללו, ובנוסף לזה היה חובש קסקעט. התמימים לא אמרו נואש וניגשו לשוטר שיכניס את ר' מענדל לניידת הכבוד. השוטר שאל את התמימים "איזה אדמו"ר הוא?" ענה אחד התמימים שזה 'האדמו"ר מפוטרפס'. השוטר הביט בפניו ההדורות של ר' מענדל ומיד אישר להעלותו למערה, ללמדך שהדרת פניו המאירות של ר' מענדל שכולה אומרת הוד והדר על אף הקסקעט, שווה הייתה לבגדי התפארת של האדמו"רים...

ר' מענדל במאסר

בעת שהייתו של ר' מענדל במאסר חיפש תחבולות כיצד להקל מעליו את קושי השעבוד. אחת הדרכים שבהן הצליח לחמוק מעבודת הפרך שהטילו על האסירים, היתה על ידי שידע כיצד להעלות את חום גופו בדרכים שונות ובכך היה מקבל שחרורים מעבודה.

מוצאו אינו מרוסיה

ישנה אימרה עתיקה, שהרבי הרש"ב החדיר את תורת החסידות בקרב יהודי רוסיה. הרבי הריי"צ הגדיל לעשות והצליח להמשיך את אור החסידות גם בקרב יהודי פולין, ואילו הרבי הצליח לחבר לחסידות גם את יהודי גרמניה הייקים, בעיקר בשנות הזעם, עת שהה הרבי באירופה (ומעניין לציין שמי שעמד לימין הרבי כל השנים היה הרב חודקוב, שמוצאו מלטביה, שהפך להיות חסיד בטל ומבוטל לרבי).

בישיבת תומכי תמימים באטוואצק התקבצו תלמידים רבים איכותיים שהפכו ברבות הימים לחוט השדרה החב"די בקהילות חב"ד בעולם ובמוסדותיה. למרות ההומוגניה הנדרשת מכל לומד תורת חסידות חב"ד התפתחה תחרות סמויה בין יוצאי פולין להבאים מרוסיה בבחינת קנאת סופרים תרבה חכמה.

באחת ההתוועדויות של ר' מענדל הגיע אחד מזקני החסידים בוגר אטוואצק ור' מענדל כיבד אותו לשאת דברים. כשגמר הלה את דבריו, ר' מענדל הסתייג מהם בדרך הלצה,

תוך ציון שהדברים נשמעו ממוצא פיו של מי שמוצאו אינו מרוסיה...

מעלת תלמידי התמימים

הרב יוסף יצחק פשווונר, נכדו של המשפיע הנודע לתהילה ר' ניסן נמנוב ע"ה, נשא את נכדתו של ר' מענדל, בתו מרת ליברוב. בחתונתם השתתפו שני המשפיעים, ר' ניסן ור' מענדל, לשמוח בשמחת צאצאיהם.

ר' מענדל לא המתין לסעודת המצוה כדי לומר לחיים, והחל את אמירת הלחיים כבר בקבלת הפנים ובהולכו לחופה כבר היה במצב רוח מרומם ומבוסס.

בעת רגש זו פנה לר' ניסן ואמר לו: "אינך יודע את מעלת תלמידי התמימים בימינו אלה!" ור' ניסן הגיב: "אם כך, צריך עכשיו לתבוע ולדרוש מהם..."

'מריח' מקילומטר...

רבו הבלתי נשכח של כפר חב"ד הגרמ"ש אשכנזי ע"ה, היה מתאר ומגדיר את שלשת המשפיעים הנודעים, כל אחד בתואר אחר ובהגדרה שונה:

ר' שלמה חיים היה מחנך בחסד עליון. היה אומן במלאכתו. הוא ידע כיצד להגיע לעומק נבכי הנפש של מחונכיו ולחברם אליו בעבודות אהבה. היה פדגוג דגול במלא מובן המילה. ר' ניסן נמנוב היה עובד ה' בתכלית. כל מהותו ועצמותו הייתה 'עבודה' והתבטלות.

ור' מענדל, היה מריח ריח של נבילה ממרחק של קילומטר...

על הניגון 'זשעבינער הארץ'

ידוע הקשר הנפשי והפנימי שהיה לו לר' מענדל עם הניגון "זשעבינער הארץ".

פעם פגש ר' מענדל את הני תרי צנתרי דדהבא, השלוחים הרב פיניע אלטהויז מחולון והרב יוסף קפלן מסתריה - בעודם צעירים ומלמדים בישיבת אחי תמימים ונסובה השיחה אודות השיר הנ"ל.

ר' מענדל ביאר להם את השיר ואמר שבזשעבין, היו משכילים גדולים שלא התעסקו ב'עבודה' כדבעי ועל כך היו שרים את השיר הזה שיש בו ד' בבות. הבבא הראשונה מבטאת את מצוקתם של המשכילים מכך שאינם משקיעים את זמנם ואונם ב'עבודה' ובתפילה כראוי וכמתבקש.

הבבא השנייה מרגיעה אותם ואומרת להם, אל תעצבו אל ליבכם שכן למרות הכל הנכם חסידים של הרבי.

הבבא השלישית חוזרת שוב על ההתייחסות העמוקה שיש להם מחוסר ה'עבודה' - וכי מה יש באמתלא זו שאנו חסידים כדי להרגיע את הנפש, הרי בסופו של דבר אין אנו רשאים להשתחרר מהתביעה ל'עבודה' הנוקבת עד לתהום ומזעזעת כל לב חסידי.

ורק לאחר שחשים בהזזה פנימית בצורך בהתעסקות בעבודה ומקבלים עליהם לעסוק בכך כנדרש או אז באה הבבא הרביעית עם צליל שמח ומעודד שהנה כי כן חסידים של הרבי אנחנו גם בזכות העבודה והיגיעה ולא בשל ההשכלה גרידא.

זו הסיבה - אומר הרב קפלן - שר' מענדל היה בוכה בבבא השלישית וחוזר עליה שוב ושוב.

נסיעה עם ר' מענדל

סיפר לי הרב שמואל מנחם קליין, שהתבקש מפעם לפעם לקחת ברכב את ר' מענדל יחד עם החסיד המרום ר' שמואל דוד רייטשיק לסובב בבתי גבירים בקליפורניה לאסוף תרומות עבור מטרותיו החשובות של ר' מענדל. הנסיעה עם השניים היתה חוויה רוחנית מאין כמוה.

את הרכב למשימה החשובה היה מנדב הנדיב הרב בערל וויס מלאס אנג'לס וברכב היו קלטות של זמר חרדי, בעל שם ידוע. והיה אם מתנגן ברכב אחד מהשירים הללו, לא יכל ר' מענדל לסובלם, והיה מלגלג על הנסיון לשוות לשירים הללו ביטוי לקדושה עילאית וליראת שמים.

במהלך הנסיעות הללו, היו השניים חוזרים תניא בעל פה. ר' מענדל היה פותח בפרק א' וכשסיים העביר את רשות הדיבור להרב רייטשיק לומר את פרק ב'. כשסיים, אמר ר' מענדל פרק ג' וכן הלאה עד לסיום ה"ב פרקים. וכך היו נוהגים בקביעות ולא כמקרה חד פעמי.

הדברה ליצה"ר

פעם לאחר שעשו הדברה בביתו של ר' מענדל התבטא ואמר שפעם בשנה צריך לעשות הדברה רצינית ליצר הרע. אחת בשנה צריך 'להתלבש' עליו באופן יסודי ורציני.

עליו העולם עומד

פעם הלכו חבורת חסידים לאחר התוועדות שבתית ב'בית מנחם' לביתו של ר' מענדל והמשיכו להתוועד שם. אחד האברכים היה בגילופין והתנהג בבית ר' מענדל בהתאם. למחרת פגש את ר' מענדל ור' מענדל הביט בפניו כפי הנהוג אצל חסידים לאחר שתיית לחיים מרובה. האברך הרגיש מעט לא נעים, שמא הפריז בהתנהגותו אך ר' מענדל הרגיע אותו באומרו: "בלי משקה ובלי שישתו אותו העולם לא יוכל להתקיים..."

"לא צדיק גדול וגם לא נארוויז'ער"

פעם שוחח אחד האברכים עם ר' מענדל על אחד מזקני החסידים שהתגורר בירושלים ואמר לו שהנ"ל הוא מאוד חסידי אבל הוא גם 'נארוויז' [=עצביו מתוחים], אמר לו ר' מענדל על הנ"ל: "אני מכיר אותו היטב, הוא לא צדיק גדול וגם לא נארוויז'ער..."

מגדולי חסידי אדמוה"ז...

הרה"ח ר' וועלק'ע זלמנוב ע"ה שהתגורר בכפר חב"ד והיה בר אוריין ובעל טביעת עין

חסידית היה אומר שאילו ר' מענדל היה בזמן אדמו"ר הזקן היה מגדולי חסידיו.

ברכת כהן

בנו של ר' מענדל, ר' בער'ל פוטרפס, סיפר ששמע מאביו שבמוסקבה היה אחד מגדולי החסידים שהיה כהן, ובימים טובים כאשר היה נושא את כפיו ומברך בברכת כהנים היו רבים נוהרים לזכות בברכתו שהיתה מאוד נחוצה בימים הקשים ההם.

הכהן היה מברך בהתלהבות וברגש רב והברכה כשלעצמה היתה נוסכת כוח ובטחון בקרב השומעים. לאחר שסיים אותו חסיד את ברכת הכהנים ירד מהדוכן ואמר לחסידים סביבו, "קינדערלאך, הכל טוב ויפה, אבל אם לא תלכו לגנוב לא יהיה לכם מה לאכול".

השוחד יעוור

פעם אמר לי ר' מענדל, שברוסיה לא זו בלבד שלא ניתן להסתדר בלי שוחד אלא שהמערכת הרוסית מחנכת אותך לתת ולקבל שוחד, זהו חלק אינטגרלי מהתרבות הרוסית בימים ההם.

כדי להתפרנס חייב ליטול

כאשר החסיד ר' מיכל וישצקי היה נער בצ'רנוביץ ור' מענדל קירב את בנו של ר' משה וישצקי לאחר שנאסר, ביקש ר' מענדל מר' מיכל שיתקן אצלו בביתו את הברז.

הנער תיקן את הברז כראוי ור' מענדל התעקש לשלם לו עבור עבודתו. הנער מיכל לא רצה לקחת כסף אך ר' מענדל גבר עליו ושילם לו, מאחר שעול הפרנסה במשפחת וישצקי היה על כתפי הילדים.

לאחר מכן אמר לו ר' מענדל ששילם לו בעל כרחו כדי לחנך אותו שכדי להתפרנס חייבים ליטול שכר על העבודה גם אם התחושה לקבל תשלום אינה נעימה.

"וואס זאגסטו?"

בכיתתי בכפר חב"ד, היה תלמיד שהגיע משיבה תיכונית והתקרב לחב"ד. כאשר הגיע לשיבה היה 'טירון', ולא היו לו מושגים בסיסיים בכל אורח החיים החסידי והחב"די, ור' מענדל מאוד קירב אותו.

הוא היה לומד עמו בחברותא חסידות בבקרים וכן כשהיו חופשות בישיבה ב'בין הזמנים', היה הבחור מגיע לישיבה ור' מענדל היה לומד עמו.

התמים הנ"ל מספר, שתוך כדי הלימוד ר' מענדל היה עוצר את שטף לימודו והיה פונה אליו ושואל אותו "וואס זאגסטו?" [=מה אתה אומר?], כלומר - ר' מענדל חש, שלאור הרקע של הבחור שהגיע משיבה תיכונית אולי הוא מרגיש שקשה לו ללמוד חסידות ואולי מרגיש ריחוק מתורת החסידות שהיא חדשה עבורו ולכן היה מבקש ממנו שיחווה את דעתו על הנלמד, והאם הוא מוצא לו דברים מקבילים בלימוד מאמרים אחרים שלמד.

"השאלה הזו, 'וואס זאגסטו?' - מספר הנ"ל - רוממה אותי ונתנה לי את האומץ ואת התחושה שגם אני הקטן, בן 17 שנה, מסוגל ללמוד ולהעמיק ולהיות תלמיד מן המניין בתומכי תמימים. למדתי גם אצל משפיעים אחרים ולפעמים כאשר הם מעמיקים בדבריהם אתה חש נסיגה לאחור, כאילו רק הם ביגיעתם המרובה ובכשרונותיהם הברוכים הצליחו להגיע לאן שהגיעו ואני אנא אני בא, אבל ר' מענדל שהיתה לו רגישות גבוהה מאין כמוה ירד לנבכי הנפש שלי וגרם לי להרגיש 'שייך לענינים'.

השאלה של ר' מענדל "וואס זאגסטו?" מלווה אותי כל ימי חיי. היא היתה עבורי למשענת ולתנופה."

יחסו של ר' מענדל לתמימים

אחד התמימים סיפר לי, שר' מענדל מאוד קירב אותו, והוא היה מטבעו ביישן ונחבא אל הכלים. פעם ר' מענדל התוועד בבית מנחם עם בעלי בתים, ובאמצע דבריו, הבחין מרחוק בפניו של אותו תמים מבצבץ בין רבים שנדחסו לשמוע את ההתוועדות. ר' מענדל פנה לאותו תמים ישירות ושאל אותו למעשיו. התמים 'החליף צבעים' והיה נבוכך מאוד מה'מעמד'. באותה שניה הסב ר' מענדל את פניו ובמהירות עבר לנושא הבא, למרות שהיה במצב רוח מרומם בהתוועדות, הוא חש במבוכתו של הבחור והניחו לנפשו.

'כלי לכבוד'

פעם השתתף ר' מענדל בהתוועדות רבתית בבית מנחם לרגל י"א בניסן. אחד האברכים הנכבדים הוזמן לחזור על שיחתו של הרבי מההתוועדות האחרונה שהתקיימה באותו בוקר לפי שעון ישראל.

האברך המוכשר חזר על השיחה בטוב טעם והיטיב להעביר את המסרים כראוי. כשיצאו מההתוועדות ליווה האברך את ר' מענדל החוצה, ור' מענדל שמע שכולם אומרים לו 'יישר כח', ומודים לו על דבריו שנאמרו מאותה שיחת קודש.

לאור כל המחמאות שקיבל, סנט בו ר' מענדל ואמר לו: "לא תיארתי לעצמי שאתה כזו בהמה...". הלה שאל את ר' מענדל וכי מה פשעו ומה חטאו שכולם מחמיאים לו, הרי הוא לא ביקש זאת מידם וגם לא הגיב לאף אחד? ענה לו ר' מענדל: "אם לא היית כלי לכבוד לא היו נותנים לך כבוד!"

הוספה

פנינים מהתוועדות של
ר' מענדל שערך ביו"ד
שבט תש"מ

בשנת תש"מ, לרגל יום הבהיר יו"ד שבט, התוועד ר' מענדל התוועדות מיוחדת בישיבה בכפר חב"ד. בהתוועדות עורר ר' מענדל על החשיבות בעבודת התפילה, וכן עורר את א' המשתתפים שהחל להתקרב לתורת החסידות. להלן רשימת פנינים מאותה התוועדות.

"דברים הנאמרים בע"פ אי אתה רשאי להעלות על הכתב", דרשו על ר' מענדל, ואכן, אין הרשימה לקמן יכולה להוות תחליף לחוויה המקורית, אך לכה"פ נוכל לשאוב השראה וחיות מסיפוריו ואמרי לשוננו.

א. הגאון רבי אייזל חריף, כאשר היה ילד היה משתובב עם חבריו לעיירה ולא ניצל כראוי את הכשרונות הנדירים שלו. הוא נקרא 'אייזל חריף' על שם חריפותו הנדירה.

כשהגיע אייזל חריף לגיל מצוות אמר לו אביו שייקח חבילת 'בייגלך' וילך לחבריו, ויתן לכל אחד מהם 'בייגל' ויאמר להם: "אויס חבר!" [=הסתיימה חברותנו], ואכן, כך עשה: הוא הלך לכל חבריו, נתן להם הבייגל ואמר להם 'אויס חבר', ומאז התנתק מהם והחל לשקוד על התורה בגאונותו ובחריפותו.

[באותה התוועדות השתתף בחור שהחל להתקרב לחסידות. "גם אתה" - פנה ר' מענדל לאותו בחור המתקרב - "לך תקנה בייגל'ס ותחלק לכל חבריך בישיבה הליטאית ותאמר להם: "אויס חבר!". החברים החדשים שלך הם התמימים שתלמד עמהם בכיתה כאן בכפר חב"ד].

ב. סיפור נוסף סיפר ר' מענדל על אייזל חריף משנות מגוריו במינסק המעטירה:

בעיר מינסק הסתופפו גאונים רבים ותלמידי חכמים מופלגים, מתנגדים, וביניהם גם הר' אייזל חריף. מפעם לפעם היו מקיימים כינוסי תורה, בהם היו הרבנים דורשים כלפיו אחד בתורו, וכמובן שגם הר' אייזל השתתף בהם. היתה זו תחרות סמויה מי גדול ממי, ומי מצליח בכוח תורתו וחידושו להראות את יופי חכמתו ולגבור על חבריו.

א' הדברים שבהם היו מבליטים תלמידי החכמים בשיעוריהם ובדרשותיהם, היו העלאת רעיונות תורניים מאבותיהם. הם היו מכריזים כי יש להם חידוש מ"אבא מארי", שאמר כך וכך והיו מתפלפלים בדברי אבותיהם הגאונים.

לרבי אייזל חריף לא היה דבר לומר בשם אביו, שכן אביו השתייך לקבוצת החסידים במינסק. הוא היה איש פשוט וחייט במקצועו. בין האנשים הוא נחשב ל"תהלים זאגער", היינו, לאלו שכל תורתם הסתכמה באמירת מזמורי ספר התהלים. כשנתאספו חשובי מינסק לכינוס תורה וכל אחד אמר דבר בשם 'אבא מארי', אמר רבי אייזל חריף שאביו אומר ש"בגד חדש עדיף על פני בגד משומש". בכך רמז לשומעיו שכל אלו שחוזרים על דברי אביהם, הינם משתמשים בבגד משומש, ואילו הוא, ר' אייזל, משמיע "בגד חדש".

לאחר שסיים את דבריו, שאל את אביו כיצד הוא התרשם מפלפולו ודברי חכמתו. אביו החסיד ענה לו שדברי התורה שלו היו אכן נחמדים, אך הפריע לו מדוע אמר לאורך כל השיעור שלו "און איך זאג", "און איך זאג", "און איך זאג". מדוע אתה חייב לומר כל הזמן ש'אתה אומר'?!..."

ג. עוד סיפור השמיע ר' מענדל באותה התוועדות, על שוחט מסוים שסיפר, שהיה נוכח בהגעלת הכלים בביתו של הרבי הרש"ב ברוסטוב. הוא סיפר שהרבי נ"ע היה בעצמו מכשיר את הכלים. הוא היה עומד עם הטלית קטן שלו ומתאמץ ביותר, כשכל גופו מתייגע וזיעה של מצוה היתה ניגרת ממנו. הוא היה מרתיח את המים ומגעיל את הכלים כשהכניס בעצמו את הכלים ליורה הרתחת.

בקומה התחתונה היה מתגורר הרבי הקודם ואילו הרבי הרש"ב והרבנית שטערנא שרה היו מתגוררים בקומה העליונה. כל זה היה בתקופה מאוחרת יותר. אך בימים הראשונים, כשהרבי הרש"ב התגורר למעלה, הקומה התחתונה היתה מגורים של גוי.

כאשר שפכו המים בקומה העליונה אמרה הכלה הרבנית נחמה דינה לחמיה הרבי נ"ע, כי היא מפחדת שהגוי מלמטה יעלה ויצעק על שפיכת המים והרעש. הרבי השיב לה בחדות: "מהתחתון את פוחדת ומהעליון אינך פוחדת?!". מאותו רגע הרבנית לא העירה מאומה כי תגובתו של הרבי הרש"ב עוררה אימה ופחד, וגם השוחט עצמו שעמד בצד נאחז בחיל ורעדה.

ד. כאמור, במשך ההתוועדות ר' מענדל דחק בבחור שהחל להתקרב לאור תורת החסידות, לקבל עליו החלטה לעבור לתומכי תמימים. אותו בחור התקשה להחליט, אינו מסרב ואינו מאשר. ר' מענדל אמר לו שאולי עדיף לקבל את ההחלטה ביום למחרת ולא בלילה ונימוקו עמו:

"מדוע לא אומרים בחב"ד בליל הסדר את ה"חד גדיא"? מפני שישנה אימרה חסידית האומרת שבלילה לא אומרים "דזבין אבא בתרי זוזי", כי בטח הגדיא היה גנוב. העסקים הליליים גנובים. עדיף לחכות לבוקר ולעשות עסקים לאור יום. החלטות המתקבלות בלילה לא תמיד טובות ומצליחות, המתן איפוא לבוקר וקבל את ההחלטה הנכונה.

"עמלק בגי' ספק וגם גי' של ברזל", המשיך ר' מענדל. "עמלק מסית את האדם לשאול תחתית. כיצד הוא עושה זאת? הוא נעמד בצומת ובפרשת דרכים. כאשר האדם מגיע לפרשת דרכים הוא מכניס בו ספקות ובנחישות של ברזל הוא משכנע אותו לעשות רק צעד אחד קטן מוטעה ולא נכון. הוא מסיט אותו לדרך הלא נכונה בצעד אחד בלבד ועמלק יודע שלאחר הצעד המוטעה הוא ימשיך וילך קילומטרים ליעד הלא נכון ולצעד הקטן הזה ישנה השלכה נוראית. אך העבודה שלו היא רק צעד אחד בצומת לכיוון הלא נכון.

עליך לקבל את ההחלטה הנכונה בהיותך בפרשת הדרכים בה הנך נמצא עכשיו ותעשה רק צעד אחד קטן בכיוון הנכון ומכאן תעלה על דרך המלך."

"ייתכן שבישיבה הנוכחית שלך נותנים לך כבוד, ואחד מהדר את השני ואילו כאן כשתעבור לתומכי תמימים ישפשפו אותך, אך לא נורא. אתה לא תצא מכאן חבול. משפשפים כאן היטב אך לא חובלים אחד ברעהו. תסתכל על כל התמימים כאן, לכולם השיניים שלמות.. אף אחד לא פצוע..."

"כאן בתומכי תמימים תלמד את המאמרים של הרבי הקודם ותראה איך הוא מנתח באיזמל חד את הנפש הבהמית. הוא שם אותה על השולחן וחושף אותה במערומיה.

יש מאמר של הרבי הקודם בו הוא כותב שהנה"ב כאשר האדם מחזיר חלק של חוב לחבירו הוא מרגיש מרומם משום שהוא חש שעשה מעשה נאצל שהחזיר חוב. מה אתה מרוצה מעצמך? הרי עדיין לא החזרת את כל החוב? וכאשר הוא מבקש גמ"ח וחבירו מסרב לתת לו הוא כועס עליו. מדוע אתה כועס עליו ורוטן? אולי אין לו כסף או שיש לו סיבה כלשהיא מוצדקת. "כללו של דבר: עיקר דרכו של הנה"ב שהוא דורש טוב לעצמו ומבקש תועלת מזולתו."

תומכי תמימים הוא עולם אחר לגמרי מהישיבה בה הנך לומד "גיב אף זיי אשפיי", תן להם בייגל ותאמר להם "אויס חבר" וקח את הפעקעלע שלך ותעבור לכאן.

"לא אומר לך שכל התמימים כאן הם חסידים טהורים. יש כאן את כל הסוגים מעומק רום ועד עומק תחת אבל זה עולם אחר. יש כאן בחור שהוא "שייגעץ אמיתי". הוא אמנם שייגעץ אבל בחור אמיתי עם אמת נדירה. תעבור לכאן ותמצא לך את אלו המתאימים לך ותהיה יהודי חסידי. כאן יתנו לך שיניים ללעוס חסידות וקיבה לעכל אותה וכך תצליח להיות חסיד.

סבא שלך מסר את נפשו ואם תכנס לתו"ת תהיה חסיד בדרכו, ואם לא תכנס גם תהיה חסיד כי המס"נ של הסבא לא תלך לאיבוד אבל יהיה הבדל גדול בין השניים."

ה. ההתוועדות עסקה בין היתר גם בחשיבותה של עבודת התפילה. ר' מענדל דחק בתמימים שיקבלו על עצמם לעסוק בעבודת התפילה.

הוא פנה לאחד התמימים המבוגרים שעוסק ברוב זמנו בפעילות המבצעים ואמר לו: "אותו רבי שתובע ודורש מאתנו לעסוק במבצעים וב"ופרצת", הוא גם אותו רבי שדורש מאיתנו "עבודת התפילה"!"

"בתקופתנו עבודת התפילה היא לומר את כל המלים מבלי לדלג עליהן. להתפלל במתינות. הרבי לא דורש בדורנו להתפלל כל יום שעה וחצי כפי שדורש אדה"ז. הוא אינו דורש להתפלל כמו חסידי הרבי הרש"ב שהתפללו שלש שעות כל יום. הוא לא דורש להתפלל באהבה ויראה, מספיק לרבי 'אהבה מסותרת' אך חייבים להתפלל ולומר את כל התיבות כראוי ברצינות הראויה. וכן צריך ללמוד פרק תניא לפני התפילה.

יש המתפללים באופן של "יכירעוועט". מה זה יכירעוועט? לשם כך צריך לספר סיפור עם שני בעלי עגלה שהיו נוסעים ממקום למקום. האחד היה נוסע כברת דרך מסוימת

כמו מכאן מכפר חב"ד לתל אביב בחצי שעה ואילו העגלון השני היה נוסע במחצית הזמן ברבע שעה. שאל הראשון את חבריו הכיצד אתה מגיע במהירות כזו? והוא עונה לו שהוא נוסע בדרך קצרה יותר, אמנם הדרך רעועה ומסוכנת כי כאשר יורד גשם הוא מסוגל לשקוע עם העגלה והסוס מבלי יכולת לצאת מהבוץ אבל הוא לוקח סיכון ונוסע בדרך זו כי הוא עושה "יכירעוועט".

היה זה ביטוי לאדם שבא להתפלל בבית הכנסת שהש"ץ אחז באשרי ובא לציון, והוא סיים את תפילתו יחד עם כולם. כשביררו כיצד התפלל ראו שהתחיל את תפילתו בקטע של "אתה הוא ה'" לפני אמירת הקרבנות שם נאמר "יכירו וידעו כל באי עולם וכו'" ובמקום להמשיך בתפילתו הוא פוסח ומדלג ל"יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך" שבתפילת עלינו לשבח וכך הוא מקצר את תפילתו בקלות ובמהירות... זהו בחינת תפילה בדרך קצרה אבל ארוכה כמבואר בתניא".

ו. ר' מענדל עורר את התמימים להתפלל בעבודה כי זוהי דרישת הרבי והמשיך לספר:

"היה חסיד אחד (לא נקב בשמו), שכאשר הוא הגיע לאדמו"ר הצמח צדק וראה את הרבי, הוא התעלף מרוב התרגשות. לקראת שבת היו צריכים לשלוח אותו מליובאוויטש משום שהיה חשש שאם ישמע את דברי החסידות מהרבי הצמח צדק בעצמו הוא יגיע לכלות הנפש ויסכן את עצמו.

הרבי מהר"ש אמר עליו ש"ליבו פתוח כפתחו של אולם" והיה יוצא בלילה להקשיב לאמירת התהילים שלו. חסיד כזה הרי אמירה שלו היא אמירה. זו לא סתם אימרה זו 'אמירה'!"

הוא היה אומר: "כשלומדים מתפללים וכשמתפללים לומדים" וכאן ר' מענדל התחיל לבאר ולפרוט את האימרה הזו לפרטי פרטים:
"כשלומדים מאמר בס"ו צריך להתבונן בו בעת התפילה פעם אחר פעם ואם אין מתבוננים בו בתפילה אין ללימוד כל ערך. וגם התפילה עצמה מחייבת להתפלל מתוך התבוננות עמוקה בכל סוגיות החסידות שהוא עוסק בהן."

ז. בהמשך ההתוועדות, פצח ר' מענדל בניגון "קול ביער" וניגן אותו סולו כשהוא מטעים מלים בשיר לפי ההרגשים שלו. "ועל אביכם הזקן לגמרי שכחתם" מה הכוונה שואל ר' מענדל ב'ועל אביכם הזקן לגמרי שכחתם'? הכוונה היא שלומדים חסידות ומתפללים בלימוד אבל לא מתפללים! זוהי השכחה על האבא! שמזניחים את עבודת התפילה.

"מי שחושב שהרבי תובע ודורש דברים אחרים מהרביים הקודמים אינו אלא טועה. מה שהרביים הקודמים דרשו בעבודת התפילה זוהי גם דרישתו של הרבי. מדובר ברבי אחד שבכל דור הוא ממלא תפקיד אחר אבל זה אותו רבי. הרבי הוא הרבי הקודם, הוא הרבי נ"ע, הוא הרבי מהר"ש הוא הצ"צ, הכל זה רבי אחד. בחב"ד אין עשרים רביים יש רק אחד! במקומות אחרים יש הרבה רביים וכל אחד יש לו את סגנונו ויחודיותו. בחב"ד כולם זה אותו רבי והרבי תובע עבודה שבלב וזו עבודת התפילה."

ח. עוד סיפר, כי בשנת תשט"ז עמדו בהתוועדות מאחורי הרבי שני חסידים שבמהלך ההתוועדות דחקו זה בזה ואחד מהם לא נהג כבוד בחברו כראוי. הרבי הסתובב לעברו ושאל אותו: "מאי האי?" והרבי הוסיף ואמר לו "מה אעשה שחמי הרבי מינה אותך למפקד". אותו חסיד השיב לרבי "תעשה אותי לגנרל..." הרבי אמר לו "לגנרל יש ביטול, לחייל יש גם ביטול מה שאין כן למפקד".

החייל הפשוט מוסר נפשו עבור המלך לא עבור המפקד. המפקד נותן פקודות וצריך לשמוע בקולו אבל עבור מי החייל מוסר נפשו? אל המלך. במאמרים של באתי לגני הרבי מבאר שם שלצורך ניצחון המלחמה המלך מבזבז את כל האוצרות של אביו ואבות אבותיו ולמי הוא נותן את כל האוצרות? לפקידים. אבל עבור מי זה? זה מיועד לחיילים שמוסרים נפשם עבורו. החיילים הם אלו שיש להם ביטול משום שהם מוסרים את גופם ונפשם למלך בפועל ולכן הם חשים אותו ובטלים אליו.

"כל אחד מכם", תבע ר' מענדל, "צריך שיהיה לו חבר שיוכל לגלות לו את צפונות ליבו ולחשוף בפניו את צערו.. אי אפשר לנקות את הטינוף העצמי לבדו כי אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים ולמי שיש חבר טוב יש לו גם רבי."

המשפיע ר' חאצ'ע פייגין אמר ששני בחורים עשו הסכם ביניהם שהם מספרים כל אחד מגרעותיו לזולתו. כנראה שהוא היה אחד מהשניים הללו אבל לא אמר לנו. אי אפשר לעסוק בכלל של עצמו כי כשטובעים בכלל א"א לנקות עצמו. חייבים דיבוק חברים כי השני ינקה אותך היטב וכך תנקה את עצמך".

לזכות
החתן הרה"ת **צבי אלימלך שי'**
והכלה מרת **מרים גאולה תחי'**
אשכנזי
שיזכו לבנות בית נאמן, בנין עדי עד
מיוסד על יסודי התורה והמצוות
כפי שמוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות
ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות
לנחת רוח כ"ק אדמו"ר

*

ולזכות הוריהם
הרב **עזריאל זעליג** וזוגתו מרת **חנה שיחיו אשכנזי**
הרב **שמעון בן ציון** וזוגתו **לאה הינדא שיחיו אייזנבך**

*

ולזכות זקניהם
הרב **מנחם מענדל דובער הכהן** וזוגתו מרת **אסתר רבקה שיחיו**
ברכה
הרבנית **סימה תחי' רעיית הגה"ח הרב מרדכי שמואל ע"ה**
אשכנזי

*

הרבנית **שרה רבקה תחי' רעיית הרה"ח ר' יצחק צבי ע"ה**
אייזנבך
הרב **שמואל יהודה שי' וינפלד**

אז שוק יהי' הדנין
דנין עדי עדי
על יסודי התורה והמצוה
דחייך אלושרים דפ

ח"י אייר - ל"ג בעומר
ה'תשפ"ה, כפר חב"ד